Milliyet SANAT DERGİSİ
30 Mart 1973 Sayı: 26

HAFTANIN SANAT TAKVİMİ

KONSER

● "Klasik Viyana Schrammel Dörtlüsü" bugün Maksimde bir konser verecek... Böck (I.keman), Pürkner (2. keman), Schönhofer (klarnet) ve Matouschek (kontra gitar) dan oluşan dörtlü, saat 18.30'da başlayacak konserde eski Avusturya halk ezgileriyle Johann Schrammel'in yapıtlarını seslendirecek.

● İstanbul Devlet Senfoni Orkestrasının yarın saat 17.00, pazar günü saat 11.00 de Maçka Maden Fakültesinde vereceği konseri Hikmet Şimşek yönetecek, İdil Biret (piyano) solist olarak katılacak. Program Nevit Kodallı, Mozart ve Beethoven'in yapıtlarından oluşuyor.

● Alman kemancı Andreas Röhn 2 nisan saat 20.30'da Maksim'de bir resital verecek. Sanatçıya, Pugnani - Kreisler, Schubert, Bach, Brahms, Debussy ve Saint - Seans'ın yapıtlarını yorumlayacağı bu konserde Judith Uluğ (piyano) eşlik edecek.

● İstanbul Belediyesi Konservatuvarı, pazar günü saat 11.00'de Şan Sinemasında vereceği "Türk Sanat Müziği" konserinde nihavent eserler dinletecek. Münir Nurettin Selçuk'un yöneteceği konsere Radife Erten, Küçük Koro eşliğinde solist olarak katılacak.

● İstanbul Radyosu sanatçılarından Ayla Büyükataman 2 nisan saat 21.15'te, Şehir Tiyatroları Harbiye bölümünde yıllık konserini verecek.

TİYATRO

● Kent Oyuncuları bugece Scott Fitzgerald'ın yazdığı, Güner Sümer'in çevirdiği "Kabak" adlı yeni bir oyuna başlayacak. Sümer'in yönettiği oyunun dekor ve kostümlerini Doğan Aksel hazırladı.

● Gazete Tiyatrosu Harbiye Yapı Endüstri Merkezi'nde "Düzenbaz" adlı bir güldürü sunuyor. Haşmet Zeybek'in yazdığı oyun tiyatro elemanlarının ortak çalışmaları ile sahnelendi.

● İzmir Devlet Tiyatrosu'nda, haftanın belirli günleri, Ülker A. Köksal'ın "Sacide" adlı yapıtı sunuluyor. Aktan Günalp'ın sahnelediği oyunun dekor ve kostümlerini Hüseyin Mumcu hazırladı.

● Ankara Devlet Operası Emmerich Kalman'ın "Çardaş Prensesi" adlı operetini de repertuvarına kattı. Necdet Aydın'ın sahneye koyduğu operette orkestrayı Jeanpierre Faber, koroyu ise Andrea Giorgi yönetiyor.

KONFERANS

● Avusturya Kültür Ofisi 3 nisan saat 18.30'da bir edebiyat günü düzenleyecek. Tiyatro sanatçısı Jutta Schwarz, Hofmannstahl' dan Hadke'ye kadar Avusturyalı yazarlardan parçalar okuyacak.

● Prof. Dr. Nermin Erdentuğ bugün saat 18.00'de, Ankara Millî Kütüphane salonunda "Karadeniz Düğün Adetlerini"ni tanıtacak.

● Burhanettin Arslan yarın saat 15.30'da, Bolu Güzel Sanatlar Galerisi' nde "Türk İslam Mimarisinin Tarih Boyunca Genel Karakteri" konulu bir konuşma yapacak.

SERGİLER

● Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'nda "Bir Ortaanadolu Gezisi" adlı sergi yer alıyor. Mustafa Pilevneli ve İsmail Türemin'in fotoğraflarından oluşan sergi 5 nisanda kapanacak.

● Rüyalarını resimleyen Şerafettin Aykut Ünker' in Beyoğlu Şehir Galerisi'ndeki sergisi 12 nisana kadar açık kalacak.

● Avusturya Sentez Çalışma Grubu 4 nisanda Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde 16 nisana kadar sürecek bir sergi açacaklar.

● Ressam Arif Saltuk son çalışmalarını 2-15 nisan arasında Işık Lisesi'nde sergileyecek.

● Tülin Öztürk 2 nisanda İngiltere Başkonsolosluğu'nda bir sergi açacak. 14 nisanda kapanacak sergide sanatçının 17 tablosu yer alacak.

● E. Özelli resim çalışmalarını 2-8 nisanda Bakırköy Kültür Koleji'nde sergileyecek.

● Bedri Rahmi Eyuboğlu, Eren Eyuboğlu ve Lerzan Bengisu 1 nisanda; Ertuğrul Oğuz Fırat 2 nisanda; İstanbul Güzel Sanatlar Birliği de 3 nisanda Ankara Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde sergi açacaklar. Sergiler 15 nisanda kapanacak.

● Yapı ve Kredi Bankası Ankara Galerisi'nde "Ege Bölgesi'nden Dokuma Makramalar" sergisi yer alıyor. 24 nisanda kapanacak sergi Bankanın özel koleksiyonundaki makramalardan oluşuyor.

● Oya Orhon ve Necmettin Orhon'un Ankara Türk - Amerikan Derneği'ndeki resim sergileri 10 nisanda kapanacak.

● Ressam Habib Gerez yarın Paris yakınlarındaki "Arsonval Müzesi" nde, 10 nisana kadar sürecek bir sergi açacak.

"ABDÜLCANBAZ" TURNEYE ÇIKIYOR

Dostlar Tiyatrosu, Turhan Selçuk'un aynı adlı çizgi romanından oyunlaştırdıkları "Abdülcanbaz"ın İstanbul oyunlarına 9 nisan'da son verecek.

İki yüzüncü oyunu aşan "Abdülcanbaz" 11-30 nisan tarihleri arasında Anadolu turnesine götürülecek.

Dostlar Tiyatrosu bundan sonra 2-30 mayıs'ta Ankara (eski AST salonu), 1-22 haziran'da İzmir'de "Abdülcanbaz"ı sergileyecek.

İSTANBUL DEVLET BALESİ'NDE İLK TEMSİL YARIN VERİLECEK

İstanbul Devlet Opera ve Balesi ilk bale temsilini yarın gece verecek.

İlk bale temsili için birer perdelik üç ayrı yapıt seçilmiş bulunuyor. Bu yapıtlar Carl Orff'un "Catulli Carmina" adlı koro-bale'si, Carlo Menotti'nin "Sebastian"ı ve Ulvi Cemal Erkin'in "Köçekçe"si. Her üç balenin de koreografisini Alfred Rodrigeus hazırladı ve sahneye koydu. Orkestrayı Gustav F.Kuhn yönetiyor, dekor ve kostümleri ise Osman Şengezer hazırladı.

Yıldız Kenter ve Şükran Güngör A. B. D.'ye gidiyorlar

Ünlü tiyatro oyuncuları Yıldız Kenter ve Şükran Güngör, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'nin konuğu olarak çarşamba günü Yeni Dünya'ya gidecekler. Kenter ve Güngör, bir buçuk ay sürecek A. B. D. gezilerinde çeşitli kentlerde üniversite, tiyatro ve tiyatro okulların-daki yeni öğrenim metodlarını, eksperimental tiyatroyu ve televizyon stüdyolarındaki çalışmaları yakından izleyecekler.

Kenter ve Güngör bir süredir televizyonda büyük bir başarıyla oynamakta oldukları "Hayattan Yapraklar" dizisinden Nezihe Araz'ın bu kez de sahne için uyguladığı beş temsil oynayacaklar.

RUHİ SU

Ruhi Su 1912 yılında Van'da doğdu. Fakat ona "Adanalıdır" demek daha doğru olur. Müzik Öğretmen Okulu'nu ve Devlet Konservatuarı Opera bölümünü bitirdi. Sanatçının en büyük uğraşı halk türküleri üzerinedir.

Veysel ile tanışmanız ne zaman, nasıl oldu? Ortak anılarınız var mı?

Âşık Veysel'i 1941 - 1942 yıllarında tanıdım, yanlış hatırlamıyorsam... Köy Enstitülerinde beraber çalıştığımız zamanlar da oldu. Düşüncesinin ve sanatının gelişmesinde Köy Enstitülerinin büyük katkısı olmuştur. Hemen en güzel türkülerini o dönem içinde söyledi. Ama, bu katkıların karşılıklı olduğunu da söylemeliyim; hoşsohbet, çok efendi bir insandı, biz de kendisinden çok şeyler öğrendik... Veysel ile tanışmamız oldukça ilginç... Sanırım 1941 yıllarıydı. Ankara'da Ahmet Kutsi Tecer beyin evindeydik. Cevat Dursunoğlu, Tahsin Banguoğlu, Bedrettin Tuncel ve Muzaffer Sarısözen de vardı. Veysel Ankara'ya geldiği için böyle bir toplantı yapılacağını duyup ben de gitmiştim. Aslında ben de türkü söylediğim için, bir usta karşısında kendimi sınamak istiyordum. Bir ara, bu türkü söyleme arzumu belli ettim. "Pekalâ, hadi bakalım Ruhi Su, sen de bir iki türkü söyle" dediler. Bir saz eşliği olmadan birkaç türkü söyledim. Sonunda "Nasıl buldun Veysel?" diye bir soru atıldı ortaya. Veysel, düşündü; "Efendim" dedi, "Dağlarda bir çiçek olur, onu alır şehre getirirsin, güzel saksılarda, güzel topraklar içinde yetiştirir, geliştirirsin. Belki, daha güzel bir çiçek olur, ama o eski kokusunu belki bulamayız" dedi. Bedrettin Tuncel, "Buyur bakalım Ruhi Su" dedi. Ben bu davranışa biraz alındım, hatta gereken dersi de aldım. Ama, işimin yanlış olmadığını da biliyordum. Benim aldığım müzik kültürü, ses eğitimi içinde görevim zaten, işte o "başka çiçeği" bulmaktı, o gelişmiş "başka çiçeği"...

Bundan sonra da Veysel'le ilişkilerim ölünceye kadar sürdü. Köy Enstitülerinde birlikte çalıştığımız zamanlar bu ilk konuşmayı hatırladıkça Veysel çok üzülürdü.

Âşık Veysel'in, Yunus'tan bu yana gelen "Halk şiiri" zincirinin son halkası olduğu ileri sürülüyor. Siz de aynı kanıda mısınız?.

Ruhi Su, Âşık Veysel'le beraber...

"Âşık Veysel eski ezgilere yeni biçimler getirdi. Klâsik konuları yeni deyimlerle sürdürdü. "Bu topraklar daha nice Veyseller yetiştirir" demişti."

Bu soru Âşık Veysel'in kendisine sorulduğu zaman "Bu topraklar daha nice Veyseller yetiştirir" demişti. Yaşadığı süre içinde de, şimdi de Veysel kadar güçlü, hatta toplumun bugünkü durumunu anlatmada daha da güçlü halk ozanları var. Gerek halk şiirimizi, gerekse halk müziğimizi yeteri kadar tanıma olanağını bulamayanlar, Veysel'i duyup tanıyınca şaşırıp kaldılar. Gerçekten de halk şairimiz ve halk ozanlarımız hakkında böyle bir bilgiye sahip olmayanları şaşırtacak kadar güçlü bir ozandı Veysel. Belki bu nedenle de Veysel'in ölümüyle artık bu işin sonuna gelindiğini düşünüyorlar. Oysa, bence bu sorun, halkın içinde bulunduğu koşullarla ilgilidir. Veysel'i yetiştirmiş, oluşturmuş olan bu koşullar değişmediği sürece Veyseller gelmeye devam edecektir. Veysel, sanatıyla lâyık olduğu bu büyük ilgiyi gözleri açık olsaydı görmezdi sanırım. Bunu kendisi de sezmişti, gözlerinin açılmasını istemezdi.

Size göre Âşık Veysel'in belirgin bir felsefesi var mı idi?

Felsefe sözcüğü ile, toplum içinde Veysel'in önerdiği ya da benimsediği bir düşünce biçimi var mıydı diye soruyorsanız, vardı elbet. Bütün iyi niyetli babacan insanları mız gibi o da çalışmayı öğütlerdi. Yerine göre, geleneklerimize bağlı kalmayı önerdiği de olurdu. Kendi inancı; sevgiye, hoşgörüye ve insanın yaratıcı gücüne dayanan bir inançtı ama, toplumdaki gelişmeler hakkında ne düşündüğü sorulduğu zaman, ne söylemesini istediklerini sezecek kadar da akıllıydı.

Size göre Âşık Veysel'in halk müziğimize olan katkısı nedir?

Elindeki sazı görmeyişinin de zorunlu kıldığı bir nedenle gösterişsiz, süslemesiz bir icra biçimi getirdi." Fazla kalabalığa kulağasma!" derdi. Halk şiirindeki klâsik ve geleneksel konuları gerek kendisinin, gerek zamanının koşulları içinde yeni deyimlerle sürdürdü. Sözlerini bağladığı eski ezgilere bütün halk ozanlarında olduğu gibi yeni biçimlemeler getirdi.

Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan'lar yanında Âşık Veysel'in bir değerlendirmesini yapabilir misiniz?

Bu tür kıyaslamalarla değerlendirmeler bence doğru değil. Belki zaman geçtikçe halkın katkılarıyla Veysel de onlar gibi daha da büyür. Yalnız Karacaoğlan'la ortak bir yanı vardır Veysel'in. Karacaoğlan Sünnî bir ozandı fakat Alevî halk tarafından da sevilirdi. Aşık Veysel ise Alevî bir ozandı, fakat Sünnî halk tarafından da sevilirdi. İkisi de inançlarında bağnazlıktan kurtulmuştu.

Türkülerimizin batı çalgılarına uygulanmasına ve gençler tarafından değişik biçimlerde söylenmesine ne dersiniz?

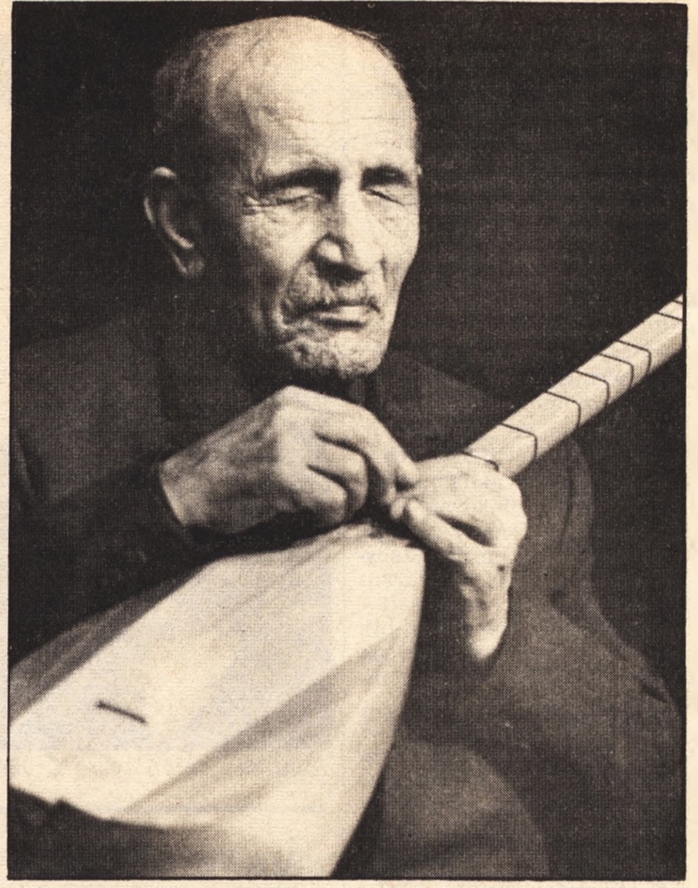
Ülkemiz için o çalgıların ve o tür müziğin gereğine inanıyorsak, gelecek kültürümüz için bu kaçınılmaz bir şeyse, her müzik türünün kendi kuralları içinde çalışmak zorunda olduğunu da bilmeliyiz. Türküler, halkımızın sorunlarını özgürce söyleyebildiği tek aracıdır diyebilirim. Söyleniş biçimine de hiçbir sınır koymaz. Ben burada asıl başka bir noktaya değinmek istiyorum. Türküler, hayattan kopmamış, halkın hayatında önemli sayılan hiçbir olayı atlatmamış olmalarıyla hayata karşı güvenimizi arttırır, yaşama gücünü daima taze tutar. Türküleri sevmemizin nedeni budur bence. Aynı hayat koşullarının oluşturduğu atasözleri gibi bu türküler de kişi olarak hiçbir kişinin tek başına söyleyemeyeceği ve yapamayacağı kadar sade ve sağlamdır. Bu böyle olmakla beraber bizim özlemini çektiğimiz bir kültürün ve sanatın yolunu aydınlatmış da olsalar, çağdaş bir kültürün içinde ne tek başına bu atasözleri yeterlidir, ne de bu türküler yeterlidir. Bunun bilincinde olarak türküleri sever ve söylersek geçmişin sıradan bir taklitçisi olma niteliğinden kurtuluruz. Taklit aslı sürdürmez, yozlaştırır ve dondurur. Aslı sürdüren, ona bir "Yeniden doğma" niteliği getiren yaratıcı güçtür. Halkın kültürü içinde Âşık Veysel sıradan bir adam değildi, kendi ölçülerine göre bir yaratıcı güçtü. Biz halkımız için daha ileri koşulların ve daha ileri bir kültürün çabası içinde olanlara da bu hakkı tanımalıyız...

■ ERHAN AKYILDIZ

AHMET KUTSİ TECER:

Çağımız âşıklarının en âşıkı: Veysel

Şair ve yazar Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967), Âşık Veysel'i keşfeden ve tanıtan sanatçımızdır. Sivas 'ta edebiyat öğretmeni iken "Halk Şairlerini Koruma Derneği" adındaki derneğin kuruluşuna öncülük etmiş ve bu derneğin 1931'de düzenlediği bir yarışmada Veysel ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki yazı 1944 yılında Ülkü Yayınevi'nin yayınladığı kitaptan kısaltılarak alınmıştır.

Ozan Sağdıç'ın objektifinden Aşık Veysel

Âşık Veysel.. Onu böyle anmak için birkaç sebep var. Bir kere o bize gelenekten doğa geldi. Hoş bu gelenek, "âşık"-lık geleneği, bugün artık, tutalım iki yüzyıl, bir yüzyıl, hattâ elli yıl öncesi kadar sürümlü değil ama, bütün bütün ortadan silinmiş de sayılamaz. Dünkü halk edebiyatını, bu arada âşık tarzını hazırlayan, besleyen geliştiren ve sürdüren şartlar, (eski yaşayış çevresi, bu gün tarihe karışan halk kurumları, eski duygu, eski zevk...) bunlar birer birer, yaprak yaprak dökülüverince halk şiirinde, daha toplu olarak halk edebiyatında bir şekil, bir tarz, bir gelenek meydana getiren yüzlerle, binlerle "âşık"ın dehasından kuvvet alan bu kaynak da artık çekilmeye yüz tuttu.

Türkiye halkçılık inkılâbından ve Türkiye'deki yeni rejimin yerleşmesinden sonra millî hayatın sosyal yapısı bu halkçı ülküye doğru yöneldi.

İşte bu durum dolayısiyledir ki, araştırmalar arasında bir taraftan da eski halk edebiyatına, eski halk şiirine, eski halk sanatlarına, halkın sağladığı geleneklere ulaştık. Bazılarının sandığı gibi bu ne bir geriye dönüş, ne bir "altın çağ" hasreti, ne de bir halk- aydın ikiliğidir. Olsa olsa eski bir gelişme olan halk edebiyatımızın (hikaye, şiir, meydan temsili...) kendinde taşıdığı vasıflardan ötürü duyduğumuz bir yakınlıktır. Bu edebiyat her şeyden önce, kökleri hayata geçmiş, her çağın içinde, gerçekle denkleşmiş bulunuyor. Bu yirmi yıl içinde, bize hayata bağlı olan her ifade güzel geldi. Büyük bir tasfiyeden sonra Nedim'i, Fuzûli'yi ve daha birkaç Divan şairini yeniden anlayarak sevmemiz de bundan ileri geldi. Halk şairi, halk edebiyatı ise, yere kapanmış bir heykel gibi kırık dökük, folklor alanına düşmüş bir halde, yerden kaldırıldı. Onun ölçüsünde ve terkibinde halkımızın gerçeğini bulduk. İşte bunun içindir ki, halk edebiyatını çok sevdik. Karacaoğlan, Dadaloğlu, Köroğlu, Yunus Emre karanlıktan aydınlığa çıktılar.

Bütün bunlar, eski âşıklar bize bu geleneği gönülleri ve dilleri ile taşıyan birtakım âşıkların âşıkı kimseler yardımıyle erişti. Onun için biz bu âşıkların âşıklarını da çok seviyoruz. Âşık Veysel işte bunlardan biri; sazı ile, sözü ile tam onların bir torunu, hem bugün yaşayan âşıkların gerçekten en âşıkıdır.

Bundan dolayı onu böyle anıyoruz: Âşık Veysel.

Veysel Şatıroğlu.. Onu böyle anmak için yine bir çok sebep var. Âşık'ımız, Şarkışla'nın nüfus kütüğünde Cumhurluk vatandaşı olarak "Şatıroğlu" adı ile kayıtlı bir Türktür. Hayatının bu son yirmi yılı içinde sanatını genişleten, sazına ve sözüne zamanının rengini getiren çağdaş bir sanatçı olarak bir de Şatıroğlu vardır.

Âşık Veysel'de Veysel Şatıroğlu dirilirken, Veysel Şatıroğlu'nda Âşık Veysel bitiyor. Tanzimat'tan gelenlerle onun farkı, gelenekten çıkageldiği için, bir ses farkıdır. O'nun teli bize göre bağlanmıştır. Tanzimat'ın teli taklit bir bağlanmadır; evvelkisine "düzen", ikincisine "akort" dediğimiz gibi Veysel bir bakıma öbür çağdaşlarını okumuş gibidir; mesela Ceyhun Kansu, Veysel'i ne kadar okumuşsa, Şatıroğlu da Ceyhun'u sanki o kadar okumuştur. Veysel' le çağdaşları arasında o kerte birbirini çeken taraflar vardır. Ceyhun Kansu ile Faruk Nafiz Çamlıbel ne kadar birbirinden ayrı ise, Şatıroğlu da çağdaşlarından bu tarzda ayrılır. Onu diğerlerinden ayıran taraf, demin de belirttiğim gibi, Tanzimat geleneği yerine, halk şiiri geleneğinden çıkmasıdır. Veysel Şatıroğlu, Âşık Veysel'le halk şiiri geleneğini miştir. Çağdaşları Tanzimat'ı yaşamış, "bugün"e oradan gelmiştir. Fakat bu "bugün" o kadar başka, o kadar ayrı bir şeydir ki, hangi gelenekten çıkarsa çıksın, "bugün"e gelenler, "bugün" dediğimiz bu son yirmi yılın inkılâp Türkiyesine ulaşırlar. Şatıroğlu'nu zamanına bağlıyan da işte budur.

Şatıroğlu'nun değişleri de bir araştırma, bir denemedir. Onun da başlıca vasfı, zamanımızın vasfı ile denklidir. Onda da millet-halk bütünü duygusu, onda da vatan-toprak duygusu hakimdir. Onun dili de bunları, söylemek için bir aranmadır. Aşık Veysel sazı ile:

Mecnun'um Leylâ'mı gördüm,
Bir kerrece baktı geçti...

diye başlıyan ünlü türküsünü kalbleri ürperten bir edâ ile çınlatırken, o, halk edebiyatı geleneğinin en özlü bir devamıdır. Yine:

Yiğitler silkinip ata binende
Derelerde boz kurtlara ün
olur....

diye Köroğlu'yu diriltirken o bir "raspot" gibi geleneği canlandırır. Eski ozanların bir yankısıdır.

Fakat:

Uzun. ince bir yoldayım,
Gidiyorum gündüz gece

derken o artık Şatıroğlu'dur.

Biz, dostları, Veysel'i hem Âşık Veysel olarak, hem Şatıroğlu olarak tanıyor ve seviyoruz. Sazlı sohbetlerindeki büyük taraf da budur. Onun şahsında Âşık Veysel'den Veysel Şatıroğlu'na gelip giderken hiç aksamadan içimiz dünden bugüne, bugünden düne gidip gelir.

Veysel, tanıdığım insanların en sevimli, en zarif olanlarından biridir. Konuşmaları arasında, zaman zaman öyle nükteler söyler ki insanda yer eder, kaybolmaz.

Veysel daima içine bakar, fakat herşeyi oradan nasıl görür? Şaşmamak kabil değildir.

Bir gün, beraberce, bir yemeğe davetli idik. Ev sahibi masallardaki kadar çekici bir sofra hazırlamıştı. Davetliler seçkin adamlardı, ama, sohbetlerinin bir çeşnisi, bir tadı yoktu. Ev sahibi de bundan üzülüyordu. Veysel orada hazır, saz orada hazır, ses orada hazır.. Fakat ne yapsın?.. Davetlilere, Veysel'e ait nakledilmedik bir şeyimiz kalmadı. Yazık ki bu seçkin misafirler, Veysel'i hatırlamıyacak kadar topluluktan uzak, avara, sökük bir halde idiler. Ben de sıkılıyordum. Bir aralık Veysel'e hatır alma kabilinden sordum:

-Âşık, nasılsın?

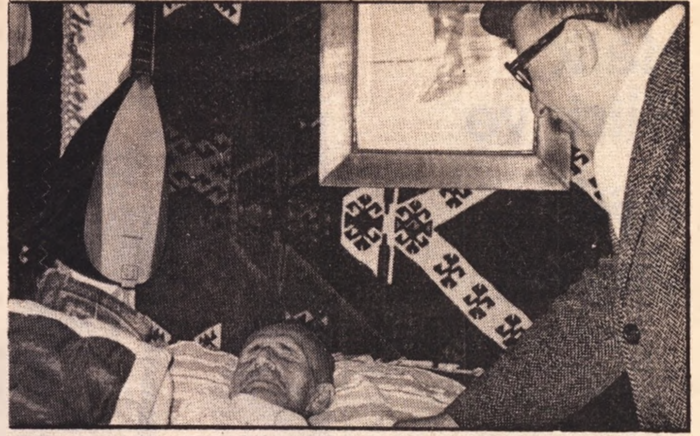
Meclisin hali onu nekadar rahatsız etmiş olacak ki hemen cevap verdi:

-Biz yiyip içiyoruz ama, saz acından ölüyor!

YAŞAR KEMAL

BALDAKİ TUZ

Şöyle bir bakarsak Veysel'in yaşamına, şiirlerine ilk bakışta onda bir kabul eden kişiyi görürüz. İlk bakışta Veysel razı, başkaldırmayan kişi gibi görünür. Bu belki biraz da Anadolu halkının görüntüsüdür. Anadolu halkı da uzaktan böyle görünür, razı ve başkaldırmayan.. Zaten köylülük razı ve başkaldırmayandır, köylü asıllı kimselerde de vardır bu görünüş. Bir Tolstoy'da, bir Tagor'da, daha ne kadar köylü asıllı kişiyi aklınıza getirirseniz getirin göreceksiniz ki, köylü asıllılar, başlarından büyük maceralar geçmemişse başkaldırmıyorlar. Karacaoğlan'dan Dadaloğlu'na kadar şiirimiz başkaldırmamıştır. Başkaldırmamış ve değişmemiştir. Dadaloğlu'na gelince şiir bıçakla kesilmiş gibi ses olarak, hava, duygu olarak bambaşka olmuştur. Çünkü Dadaloğlu çağında toplum başkaldırmış, şair de başkaldırmış ve sesi babayiğit bir ses olmuştur. Bu çağda da halkın içinden yetişen şairlerin çoğu büyüklü küçüklü türlü etkenlerle başkaldırıyorlar. Yüzlerce halkın içinden çıkan, köylü kökenli şair başkaldıran şiirler yazıyorlar. Veysel'in yetişme çağı Cumhuriyetin ilk dönemleriydi ve köylü yenilmiş, kaderine razı bir durgunluk içindeydi. Büyük savaşlardan sonra Anadolu nekahat günlerini yaşıyordu. Veysel Tekke kökenli bir şairdir. Onun mayasında köylülük kadar tekkecilik de var. Köylülükten ve tekkeden gelen gelenekleri birleştirmiş, şiirini öyle yapmıştır. Veysel'in büyük ustaları Pir Sultan Abdal, Yunus, Kul Himmet'tir.. Bunlar kadar da Karacaoğlan'dır. Veysel'in şiirini besleyen büyük kaynaklar çok yönlüdür. Veysel 1933'lerde Sivas'ta Ahmet Kutsi Tecerle, ondan sonra da Sabahattin Eyuboğlu, Orhan Veli'yle karşılaşmıştır. Veysel için her ses, her söz nereden kimden gelirse gelsin önemliydi. O her sese her söze candan kulak verir kendini oluştururdu. Veysel'i tanıyanlar bilirler, sonsuz bir şiir bilgisi vardı. Kendinden önce gelen ustaları derinlemesine bilirdi. Bir Yunus'u, bir Pir Sultan'ı, Karacaoğlan'ı o kadar bilen insan belki çağımızda yoktu. Birçok ünlü Karacaoğlan şiirini ilk olarak Veysel'den duyduk. Örneğin: Yar yüzüne yüz yıl baksam az gelir Bin yıl dahi baksam kanan değilim. Veysel söylemeden önce bu güzel Karacaoğlan şiirini kimse bilmiyordu. Daha nicelerі de bilmiyorduk. Ondan Pir Sultan'ı öğrendik. Ondan büyük ustaların gerçekten ses ve söz olarak büyük yanlarını, köylüyü, halkı öğrendik. Veysel'in büyüklüğü inanılmaz kadar büyük zenginliğinde, bilgisindeydi. Veysel, dört köşeye kulak vererek, hiç bir şeyi kaçırmadan öğrenerek, en küçük ayrıcalığı bile geçmişi, geleceği öğrenerek kendisini oluşturdu. Şimdi Veysel'in başkaldırmasına gelelim. İnsanoğludur, başkaldıran bir yaratıktır. Çağı, durumu, sosyal tabakası ne olursa olsun, insan başkaldırandır. Özelliği budur. Tolstoy'un, Tagor'un başkaldırmaları az başkaldırma mı. Hani pasif başkaldırmaları, barışçı başkaldırmaları köylülüktendir. Köylülük en az dalgalanmalara uğramış bir tabakadır. Veysel şiirini yenilemiş, geleneği kırmıştır. O Karacaoğlan değildir, Pir Sultan da değildir. Onun şiiri yüzeyden geleneğe bağlıdır ama, içerik olarak, biçim olarak geleneği kırmıştır. Veysel ne kadar razı bir kişi görünürse de onun şiirinde zaman zaman, belki de çoğunlukla bir başkaldırma görebiliriz. Doğaya, insana, tutuculuğa, Allaha karşı.. Veysel görmüş geçirmişliğin, uzun bir gelenek yaşamışlığın hoşgörüsünde, öfkesinin derinindeydi. Veysel en yeni şiirlerini Hasanoğlan'da yazdı, hem de en güzel şiirlerini, Veysel, yeni bir Veysel olduysa Hasanoğlan Köy Enstitüsünde oldu. Orada saz öğretmeni olarak yeni oluşan aşklı şevkli bir köylü dünyasına katıldı. İlk yıllarda Hasanoğlan, yapmanın, yaratmanın bir sevinç şakımasındaydı. Veysel de bu şakımayı iliklerine kadar yaşadı. Ben Veysel'i o yıllarda tanıdım. Sevinçli bir şakımadaydı. Karacaoğlan da böyle şakır mıydı, diye sordum Veysel'e. Önce anlamaz gibi yaptı, sonra birden güldü, uzun güldü, sonra, Karacaoğlan böyle şakıyamazdı fıkara, dedi. Onun Hasanoğlanı yoktu, dedi. Veysel'i gelenek getirdi. Geleneğin sağlam kökünde Veysel filizlendi, çağa karıştı, çağı, dünyayı yoğunluğuyla yaşadı. Biz Veysel'e Veysel'in bize önem verdiği kadar vermedik. Veysel bir süre Ankara'da bana durmadan Or-

Sivas Valisi Kaya Can, Veysel'i son kez seyrediyor.

Ünlü ozanın bayrağa sarılı cenazesi önünde köylüler.

Bir yaşlı köylü kadın Veysel için feryat ediyor.

Köyünün çocukları son yolculukta Veysel'i uğurluyorlar.

S. EYUBOĞLU:

Halk Şiiri ve Âşık Veysel

Sabahattin Eyuboğlu 1952 yılınaa yazdığı bir yazısında halk şiirini ve Veysel'i anlatmıştı. Bu yazının ikinci bölümünü sunuyoruz:

Sivas'ın Sivralan köyünden zaman zaman çıkıp aramıza gelen bu gerçek halk şairini on yıl önce Ankara'da tanımıştım. O zaman en güzel şiirlerini henüz yazmış değildi. İlk bağlandığım ve o gün bugündür artıp da eksilmeyen tarafı olgun insanlığı sözünde ve işindeki dürüstlüğü, her halinin yerindeliği ve anlayışlı inceliği oldu. Aşık Veysel bildiğini tam biliyor, bilmediğini rahatça söylüyor karşısına çıkan her yeniliğe saygılı bir dikkatle her an açık duruyordu. Ömrünü pazarlıksız, şikâyetsiz bir cömertlikle bağladığı sazını düzenlerken, çalarken, ekdiği buğdayı biçen bir köylü kadar tabiiydi. Aynı tabiiliği sazına şiir söylerken de bulacak ve bir insanın aletiyle nasıl kaynaştığını şu unutulmaz mısralarla anlatacaktı:

Eyüboğlu, çok sevdiği halk ozanı Aşık Veysel'le...

Sen petek misali, Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu, sen bir dut dalı
Ben babamı, sen ustanı unutma.

Yunus'tan buyana halk şiiri zincirinin son halkası sayabileceğimiz Veysel'in, kendini, işini ve dünyasını bilmeyi, insan ve şair olmayı Sivralan köyünde nerden, kimden, nasıl öğrendiğini bilmiyorum. Orta Anadolu'nun çelimsiz bir tümseğinin içinde dokuz kat uygarlık saklayan höyükleri, toprakla bir olan boz bir kımıldanış altında dünyanın bütün renklerini taşıyan kuşları gibi o da için için neleri pişirdiğini uzaktan belli etmez. İn cin yok deyip geçecekken bir de bakarsın kat kat açılan bir âlem; çöl ortasında pırıl pırıl su, Dünya gibi onun da:

Ne ucu bellidir ne de ortası
Bir gizli sır giyinmiştir libası...

Halk şiiri geleneği içinde Veysel, uzaktan birbirine benzeyen köyler için de bir köydür. Hep aynı saz, aynı söz deyip geçebilirsiniz. İnsanlığından ayrılmayan şiiri, halkından, toprağından da ayrılmaz. Türk olduğu için türkü söyler gibidir:

Bayramlarda düğünlerde
Toplantıda, yığınlarda
Sıkılınca dar günlerde
Türküz, türkü çağırırız.

Ama Kızılırmak gibi sularını yayladan köyden, çeşmeden çaydan toplayan hiç te başka türlü, kendine benzer olmak kaygularına düşmeyen, türkçeyi yolda bulduğu gibi kullanan Veysel'in ne kadar kendine özgü bir tadı tuzu olduğunu her yakından bakan farkeder. Bununla beraber Veysel'de iki çeşit kendindenlik görülüyor: Bunlardan biri türkü geleneğinin özüne ve sözüne derinden bir bağlılıkta, sıkı bir düzen içinde rahatça konuşmakta, uzun bir sabrın meyvası olarak kazanılmış. Şu türkçenin tadına tat katan mısralarda olduğu gibi:

Veysel der çıkayım bir yüce dağa
Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa
Zaman gelir tenim düşer toprağa
Karışır toprağa toz olur gider.
....
Dert bir yana çeker, sevda bir yana.
....
Dağlar çiçek açar, Veysel dert açar.

Bir de gelenekten az çok sıyrılarak yeni bir yol bulan Veysel var:

Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece...
....
Yel estikçe hışır hışır
olan yaprak titireşir.

Bu bir başka türlü sesinde bile Veysel halkca düşünüp konuşuyor. İşte, yeni Türk şairlerinin, çok başka yollardan gelip halk şiiriyle ve Veysel ile buluştukları nokta da budur: Hem halktan hem kendinden olma; hem düpe düz türkçe hem de kendince konuşma; kaybolmadan kaynaşma, çokluğa katılma. Yalnız, bu buluşmayı, ne kadar verimli de olsa, bir dönüş haline getirmek, halk şairinin, Veysel de olsa, ardından gitmek, vaktiyle halktan ayrılmamız, Yunus'tan uzaklaşmamız kadar yanlış bir yol olur. Veysel bile ileri bir dünya görüşüne doğru gelişmek, Kızılırmağı "pavlikeye dökmek" isterken yeni şairden beklenen türkü değildir elbet. Ondan alınacak ders, sanatına tertemiz, bir gönül ve bir ömür vermesi, içinde ve dışında olup biteni açık gözlerden daha iyi bilmesi Sivralan köyünden dünyaya açılması, halktan, haktan, iyiden ve güzelden yana, işinin ehli ve sözünün eri olması, insanlıkla şairliği ayırmaması... daha ne olsun diyeceksiniz, ben de öyle diyorum.

YAŞAR KEMAL

han Veli okuttu ve anlattırdı. Önceleri çok önemsemiyordu, bu adamda ne var diye de şaşıyordu, bu kadar önem veriyorlar ki.. Sonra sonra, az da olsa, Orhan'ın tadına vardığını anladım... Sevdiği, Orhan'dan seçtiği, üstüste okuttuğu şiirleri oldu. Şiirinin yeniliği, bir yerde gelenekten kopuşu, büyük şiirimize yeni bir halka oluşu çağın getirdiği yeniliklere Veysel'in uzaktan da olsa kulak verişidir. Veysel makinaya hayrandı. Bir çiçeği, bir ağacı sever gibi bir makinayı severdi. Biliyorum, o ağaçları durmadan okşardı, yoklardı. Bir seferinde bir otomobili de merakla tepeden tırnağa yokladığını gördüm. Ne kadar yokladı bilmiyorum, elini gülerek mutluluk içinde otomobilden çektiğini şimdiki gibi anımsıyorum. Veysel bugünün şairi olsaydı, bugünü dünü yaşadığı gibi yaşasaydı onun şairi de bugün halkın içinden çıkan şairlerin şiiri gibi olurdu. Veysel'i iyi okuyanlar onun inceden de olsa, köylü yanını kırarak bir başkaldırma şairi olduğunu görecekler. Ve "Dağlar çiçek açar Veysel dert açar"ın tadına varacaklar. "Kuş olsan da kurtulmazdın elimden, eğer görse idim göz ile seni."

Köküyle birlik adam, razı adam, kabul etmiş adam, doğaya, insana, çalışmaya, yaratmaya hayran adam... Elbette bir yandan da başkaldırırdı. Kendi kökenine aykırı da olsa, kendi kişiliğinin üstüne yürüyerek de olsa... Çünkü Veysel kökülüydü ve kökü direnen, her şeye karşın yaşamakta inat eden, bütün kötülüklerin, olumsuzlukların üstesinden gelmiş, yaşamını sürdürüp çağımızı yaratmış insanlıktı. Veysel'in başkaldırması alttan alta bir gülmedir belki de. İlle de Veysel'de bir başkaldırma bulmak istiyor, buna çabalıyor demeyin. Gerçekten bu kabul eden kişi, bu sonsuz hoşgörüdeki kişi gülerek, eğlenerek, öfkelenerek de başkaldırıyordu.

"Kimi yaya kimi atlı
Kimi uçar çift kanatlı
Dünya şirin baldan tatlı
Eyvah balı tuza katmış"

Büyük ustası Yunus gibi Veysel'in de gülen selamı her dem üstümüzde olacak. Gülen, sevinen, dünyaya hayran, balı tuza katmışsak da...

VEYSEL'DEN SEÇMELER

Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı âşikâr etme
Lâl olsun dillerin söyleme yâda
Garip bülbül gibi âh ü zâr etme

. . . .

Sen petek misâli Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma.

●

Yüce dağlar ova gibi düzlenmez
Veysel muhannetten kerem gözlenmez
Tilki gölgesine arslan gizlenmez
Yiğidin gölgesi kendinden olur

●

Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece

Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece

●

Dağlar çiçek açar Veysel derd açar
Derdine düştüğüm yâr benden kaçar
Gerçek âşık olan kendinden geçer
Derdini âleme yayar iniler

●

Aslıma karışıp toprak olunca
Çiçek olur mezarımı süslerim
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar
Gök yüzünde dalgalanır seslerim

. . . .

Alimler âlemi ölçer biçerler
Hanını hasını eler seçerler
Bu dünya fânidir konar göçerler
Veysel der ki gel barışak küslerim

●

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yârim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sâdık yârim kara topraktır

. . . .

Karnın yardım kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan elinen
Yine beni karşıladı gülünen
Benim sâdık yârim kara topraktır

B. RAHMİ EYUBOĞLU:

Veysel, üç önemli işi en iyi biçimde yapmıştır

Ahmet Kutsi Tecer keşfetmiştir Aşık Veysel'i. O yıllarda halk sanatıyla çok ilgileniliyordu. Behçet Kemal Çağlar ve Adnan Saygun da yurt gezilerine bu amaçla çıkıyorlardı. Bu gezilerden birinde de Adnan Saygun, Ruhi Su' yu keşfetmişti. Ahmet Kutsi Tecer'den sonra ağabeyim Sabahattin, Veysel'le çok ilgilendi. İyi dost oldular. Sabahattin, dünyanın en güzel hayvan hikâyelerinin bizden, Ezop'un yurdu olan Anadolu'dan çıktığına inanıyordu. Veysel de onunla her buluşmasında yeni bir hayvan hikâyesi anlatıyordu. Bunlardan birini anımsıyorum: Bir yılanla tazı ahbap olmuşlar. Bütün yurdu dolaşmağa çıkmışlar. Yılan dağ yılanı olduğu için, bir dereye geldiklerinde tazı "Sen bana sarıl, dereden geçiririm" demiş. Yılan tazının boynuna sarılmış. Dereyi geçerlerken tazının boynunun sıcaklığı, yılanın iştahını kabartmış, boynu sıkmağa başlamış. Tazı, tehlikeyi anlayınca "Aman yılan kardeş, boğmadan bir uzat da yüzünü göreyim" demiş. Yılan, uzatınca, tazı hemen başı koparmış. Kıyıya çıkınca yılanın başsız vücudunu dereye paralel dümdüz uzatmış. Sonra: Ulan eşşoğlu, dost dediğin dosdoğru olmalı, demiş.

Aşık Veysel, üç önemli işi birden en iyi biçimde başarmıştır: Yazmış, bestelemiş ve çalmıştır. Yani üç ayrı kişinin yapacakları işleri en iyi biçimde tek başına yapmış, yirmi beş yıl bu çabayı çok iyi sürdürmüştür.

Aşık Veysel için bir senaryo hazırlamıştım. İlginç bir film ortaya çıkmıştı. Yazık ki sansür yüzünden bu filmin onda sekizi gitti. Onda ikisi kaldı. Yani film kuşa döndü.

Aşık Veysel'in Yunus Emre'den bu yana gelen gerçek âşıklar zincirinin son halkası olduğu üzerine söylenenlere katılmıyorum. Aşık Veysel de buna katılmazdı. Aslan yatağı boş kalmaz.

ÂŞIK VEYSEL'E SELÂM

İki gözünde iki zindan
On parmağında on çeşme nur
Yüreği yanmış tutuşmuş
Sıvas'tan bir âşık gelir.

Kara diken tırmalama yüzünü
Deli poyraz köstekleme hızını
Dağlar taşlar incitmeyin dizini
Yedisinde kaybetmiş iki gözünü
Sıvas'tan Âşık Veysel gelir.

Sekizinde düzenlemiş sazını
Dokuzunda düşmüş garip yollara
Sazına banmış sözünü
Acısını,sızısını ekmeğine katık etmiş
Pençe vurup sarı teli inletmiş
Dağlar çiçek açmış Veysel dert açmış
Elinde sazı var dut dalından
Bir kara gün dostu tutmuş elinden
Dağlar taşlar hoşnut kalmış dilinden
Yol verin ağalar yol verin beyler
Bu gelene Veysel derler.

Saz petek misali,söz de bir arı
Beraber uğraşıp yapmışlar balı
Veysel bu sırra mazhar olmuş
İki sanat bir gönülde birleşmiş
Samanlık seyran olmuş.

Ama sadece sanat sevgisi mi dersin
Veysel'i Veysel eden?
Usta olmak yeter mi dersin
sazın sapına kadar?
İşin içinde zokayı yemek var
Yedisinde kaybetmese iki gözü
Ne tadı kalırdı şu beytin ne tuzu
Kuş olsaydın kurtulmazdın elimden
Eğer görse idim göz ile seni...

B. RAHMİ EYUBOĞLU

Türk kadını, İyem'de başlıca konudur : Temizliği, özverisi, anıtsal gücü, uyanmaya başlayan gözleriyle...

NURİ İYEM: Yeni bir aşama yolunda

Nuri İyem'in 9 nisan tarihine kadar Taksim Şehir Galerisi'nde gösterilecek olan resimleri bir yıllık çalışmanın verimli sonucu, yeni bir olgunluk döneminin başlangıcıdır.

Foto:Ümit İyem

Şişli'de bir apartmanın 72 basamakla çıkılan kaloriferesiz çatı katında fersiz bir dünyaya ışık saçmaya çalışan gastritli, kalp hastası bir büyük sanatçı... Ülkemizde yalnız sanatiyle, yalnız resim yapıp resim satarak geçinen-geçinmeye çalışan-sayılı kişiler - den biri...Yazın sıcaktan börterek, kışın ayazda hırkalara sarınarak yine çalışmış, yine didinmiş, bir sergiyi dolduracak resimle çıkmış sanatseverlerin karşısına.

Nuri İyem'in sergileri her yıl olay yaratmıştır. Özellikle 1966'da soyutu bırakıp birden gerçekçiliğe dönüşü sanat çevrelerini şaşırtmış, sevindirmiş, kızdırmış, hayran bırakmıştı.

Hâlâ da kınayanlar, "Önce gerçekçi, sonra soyut, sonra yine gerçekçi, derken çeşitli üslûpların bir arada sürdürülmesi... Bu nasıl iştir? Nerede görülmüştür?" diyenler var. Batı'dan örneklerini duysalar rahatlayacaklar.

Nuri İyem Batı'da şöyle yapılıyor diye yüreklenip o yolda gidecek taklitçilerden değildir, ama Batı sanatını Batı felsefesini iyi tanıdığı için kendisini kınayanları örneklerle susturmasını biliyor. Picasso'nun bir kız portresini hemen hemen bir oturuşta beş-altı ayrı üslûpta çizmesini, ama böyle yaparken, hiç birinde Picasso'luğundan bir şey kaybetmediğini karşı çıkanların önüne seriveriyor.

Gerçekçi ve soyut resim anlayışının ustaca bağdaşması.

Nuri İyem 1940'larda Leopold Levi'nin "İstanbul Mektebi" diye adlandırdığı "Yeniler Grubu"nun önde giden üyelerinden biriydi. Bu sanatçılar İstanbul'u "dinliyor," dile getiriyordu. Gerçekçi bir üslûpla...

Konulu resim yaptınız mı, öküzün altında buzağı arayanlar çıkar. Kim bilir, biraz da onun etkisiyle mi nedir, 1950'lerde gerçekçiliği bırakıp soyuta geçti İyem. Bunlar halktan çok ressamları, resim sanatının kuramları üzerinde çalışmış olanları ilgilendiren resimlerdi. Ama o renk, biçim, üslûp endişelerinin altında nasıl bir duyarlık, bir sanatçı inceliği süzülürdü. Az araçla çok şey söyleyen, müzikteki dörtlüleri, Behçet Necatigil'in şiirlerini hatırlatan, büyülü, ürpertici, tam yakalarken elinizden kaçıveren, anlamını kelimeye dökemeyeceğiniz, ancak duyulan, duydukça derinleşen, baktıkça gelişen küçük küçük dünyalardı bunlar.

Soyut'u "kabartmalı soyut" izledi. Yaralar... Yaralar.. Cılk yaralar...Sanki yurdun bütün yaraları toplanmış bezin üzerinden irinlerini akıtıyordu...Sonra, ağlayan duvarlar vardı bu resimlerin arasında...

O dönemin hemen arkasından 1966 geldi. Yaraların ortasında bereli bir yobaz kafası biçimleniyordu. O resimlerin bir örneğini bu sergide de görüyoruz. Eski bir resim, ama olsun!

İSTANBUL SENFONİSİ

Bu yılın sergisinde en çok dikkati çeken özelliklerden biri son yıllarda görmeye alıştığımız tek portrelerin, yerlerini daha çok, ustaca düzenlenmiş büyük çaptaki kompozisyonlara bırakmış olmasıdır. "Büyük çapta" derken bunu "mecazî" anlamda da kullanıyorum. Ufak boyutlu resimlerde bile çerçevenin dışına taşan bir büyüklük var :

Arka plandaki Beşiktaş iskelesinin önünde duran "mavi kız"lı tablonun ~~önünde~~ çakıldım kaldım. O yüz ne demek istiyor? İleride çok şey söylenecektir sanırım bu yüz üzerine. Kız mavi, deniz mavi, gök mavi, hepsi birbirinin içinde erimiş. Motör var; denizdeki yankısının çizgileri kızın köprücük kemiklerinde devam ediyor. Bunu kara ile denizi birleştiren çizgi alıyor, motör iskelesine götürüyor. İskelenin su üzerindeki izi yine köprücük kemiklerinde ve kızın gömleğinde yankılanıyor. Buna, karşı kıyı-Anadolu kıyısı-Hisar, Beylerbeyi cevap veriyor. Kızın omuzları, başı, uzaktan görünen caminin kubbesi ve karşı tepeler perde perde yükselerek sanki bir İstanbul senfonisi meydana getiriyor.

Resimlerde baştan başa Anadolu var. Anadolu'nun insanları... Âşık Veysel'i dinliyorsunuz: Dertleriyle, umutlarıyla, içtenliğiyle, çelişkileriyle...

Göç... Anodulu'dan İstanbul'a göç .Yüzlere bakınız. Tiyatro kişileri sanki... Bazısının gözleri yerde, bazısının-ki ufukta... Büyüklü küçüklü.. Gökler altın... İstanbul'un taşı toprağı altın ya...

Nuri İyem simgeyi (sembolü) etkili kullanmış. Melek yüzlü Anadolu kızları var: Yumuşak çizgilerle verilmiş. Karanlıkta kalmış bir yaşlı kadın var: Resim baştan başa karanlık. Bir kız var: Granit! Göğe doğru bakıyor, anıtsal! Neredeyse gerçeküstü (sürrealist) diyeceğiniz bir büyük kadın başı var: Alnı yeşil... çayır gibi... Gözler göl... Ama bir daha bakınız, bir daha... O gözler uyanıyor!

Kadın, Nuri İyem'de başlıca konu. Sömürüldüğünden ötürü... Necati Cumalı'nın, Cahit Atay'ın, Adalet Ağaoğlu'nun tiyatroda yaptığını Nuri İyem resimde yapmış; resim diliyle.

PEHLİVANLAR MUSKALI

İyem'de ince mizah, hattâ taşlama var: Hani Yunan mitologyasında üç güzel vardır, Zeus ile Hera'nın kızları... Güzellik Tanrıçalarıdır ya bunlar? Batı'da ressamlar bu üç güzeli işlemiş durmuşlardır. Bizde de iğreti, özenti, sınırdan içeri giriver miştir ya o konu? İşte İyem bununla alay ediyor. Bir "Üç güzel" de o sunuveriyor Anadolu'dan! Daha neler var: Pehlivanlar muskalı!

YÜREKLİLİK

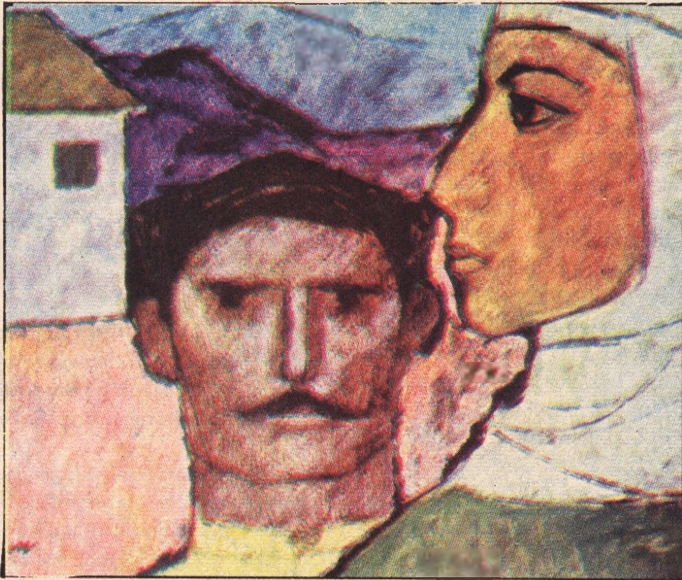
Soyut dönem çalışmalarının ne denli verimli sonuçlar verdiğine hemen her resimde tanık oluyoruz. Renklerin, biçiminin, "tekstür"ün o ne ustaca uygulanışıdır! "Dikey hareketler içerisinde üç zıt eleman... diagonaller" filân derken bakınız o yoğun çalışmalar aynı derecede güzel ama bambaşka, sade, sağlam, duygu ve düşünceyi kamçılayan, anlamlı resimlerin doğmasına sebep olmuştur.

"Üç beyaz başörtülü kız, beyaz bulutlar ve deniz.". Gerçekçi ve soyut resim tadı...

Sergide en çok beğendiğim resimlerden biri de "Üç beyaz başörtülü kız, beyaz bulutlar ve deniz" dir.Karşıt ve tamamlayıcı renkleri, biçimleri, çizgi ve alanları, uzun araştırma sonucu elde edilen yeşilleri, kahverengileri, beyazı beyaz yapan ve bütün renkleri derleyip toparlayan mavileriyle bu resimde bir soyut resim tadı ve iki boyutlu bir minyatür havasını bulabilirsiniz. Resmin en ilginç yanlarından biri de bulutların üç boyut halinde uzaklara doğru gitmesidir. Yürekli olmayan bir ressam bunları da iki boyutlu olarak çizer ve resme çok şey kaybettirebilirdi.

İyem'in övünülecek bir yanı da işte bu yürekliliği, deneye girişmekten çekinmeyen kişiliğidir. Sonucun her zaman başarılı olduğu söylenemez. Sergide pano-tablo karışımı bir resim var: Solda "eskiz"e benzer bir figür, ortada Kübizm'e çalan bir figür, sağda da İyem'in bugünkü anlayışında gerçekçi bir baş. Üçü bir türlü bağdaşamıyor, ya da bana öyle geldi... Ama "Haliç" adlı tabloya bir bakınız. Önde üç boyutlu, gerçekçi anlayışta kızlar, gecekondular; arkada İyem'in başka bir döneminden ödünç alınmış gibi duran soyut bir görüntü. Ama ikisi bağdaşıyor ve böylece deniz, evet "deniz yoğurt oluyor."

Nuri İyem'de hep Anadolu kokusu, Anadolu sesi.

Sergide dışavurumcu denilebilecek resimler var, Bonnard'ı, hatırlatan çalışmalar var, Gauguin'i akla getiren renk araştırmaları var. Bunlar da ileride verimli, şaşırtıcı sentezlere varabilir. Bekleyeceğiz.

Sanatçı daha şimdiden önümüzdeki yıl açacağı sergiye hazırlanmakta...

■NÜVİT ÖZDOĞRU

GÜNER ENER:

Seni unutmayacağız ki hatırlayalım...

Hikâyeci ve ressam Güner Ener, Âşık Veysel'le on iki yıl önce dostluk kurmuş, kendi deyimiyle "yolculuk etmiş, sohbetle sabahlamış, sahneye çıkmış, gülüp ağlamıştır" Aşağıdaki pasajlar Veysel üzerine hazırladığı bir yazı dizisinden alınmıştır.

Yaşayan aşıklar arasında çok sayılırdı Aşık Veysel. Onun bulunduğu sohbette herkes sözünü bilir, her şey ölçüsünde giderdi. Bu sohbetlere aydınların, klâsik batı müziği ve klâsik Türk müziği ustalarının, gecekondu kişilerinin de katıldığı olurdu. Veysel, o yumuşak, hoşgörülü gülümseyişiyle bir insanlık ve ustalık anıtı gibi oturur, tümünü aynı ölçüde etkilerdi.

İstanbul'daki sohbetlerde, çalıp söyleme sırası Veysel'den bir önce Şemsi Yastıman'da olurdu.Şemsi ağabey kalkar, el öper,izin dilerdi saz çalmak için. Sonra sazını akort ederken eklerdi: "Karatavuğun ötüşü bülbülü aşka getirirmiş derler. Hani diyeceğim şuraya geliyo, belki beni dinleriken Veysel babamız da..." Kahkahalar arasında Veysel baba karşılığı yapıştırırdı: "Ben seni horoz bilirdim, ne vakittan beri tavuk oldun?"

Sazının döşünde, kendi gibi, yaşamışlığın, çekmişliğin, görmüş geçirmişliğin izleri vardı. Bir otobüs kazasında emektar sazı kırılınca Şemsi Yastıman hemen benzerini yapıp yolladı. Kazadan sonraki karşılaşmamızda sordum: "Baba, nasıl yeni saz? Alıştın mı?" gülümsedi: "Ben ona alıştım ya, o daha bana alışmadı, daha dilimi bilmiyo benim."

Yöneltilen sorulara çoğunlukla bir fıkrayla, bir nükteyle karşılık verirdi. Körlüğü üstüne rahatlıkla espriler yapardı. Şemsi ağabey takılırdı: "Veysel baba yaşlanıyo· eskiden bi böyük içerdi, şimdi bi güçük anca içebiliyo Sivralan'da da her gece içiyomuşun öyle mi?" Veysel baba; "İki gözüm kör olsun içmiyom." derdi.

Çıkarlarının peşine düşmedi. hiç. Paraya da değer vermedi. Para ancak 18-20 kişilik ailesini ayakta tutabilmek için gerekliydi ona, ve ancak ayakta tutabilecek ölçüde. Kendisini sömürenleri kınamazdı bile. Karşısındaki dostu üsteleyecek olsa şöyle bir fıkra anlatırdı: "Konu komşusu yeni geline başlamışlar kocasını kötülemeye.. Senin kocan da pek boy fukarasıymış, üstelik şurası da çirkin, burası da diye. Gelin

Güner Ener, Veysel'le.

"Varsın olsun, demiş, babamın evinde hiç yoktu ya."

Yapıtlarına sahip çıkanlar da oldu. Onlara da ses etmedi. Şemsi ağabey "Komşunun boncuğunu çalan gece gece dakınır ya bunlar pek yüzsüz, güpegündüz dakınıyolar bacım." derdi. "Baba, beş yaşından beri biliyorum bu türkünün senin türkün olduğunu. Niye malına sahiplenmiyorsun?" diye karşı çıktığımda, "Bak kızım, dedi, ben zenginim, çok var bende onun çaldığından. Yoksulun biri varsın bi iki malıma sahıplansın, ne çıkar?"

Aralıksız sigara ve pipo içerdi. Birini söndürüp öbürünü yakardı. Öksürürdü yaz, kış. Bir gün dayanamadım

VEYSEL'DEN ÜÇ ŞİİR

DERDİMİ DÖKERSEM DERİN DEREYE

Derdimi dökersem derin dereye,
Doldurur dereyi.düz olur gider;
Rakipler geldi de girdi araya,
Korkarım yâr benden yoz olur gider.

Ilgıt ılgıt yeller eser seherde,
Dost beni düşürdü onulmaz derde;
Yâr ile buluşsak bir tenha yerde,
Duyarlar rakipler,söz olur gider.

Pervane ateşten sakınmaz canı,
Uğruna koymuşum başı,bedeni;
Doldur tüfengini,hedef et beni,
Yaram doksan dokuz,yüz olur gider.

Veysel der: çıkayım bir yüce dağa,
Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa,
Zaman gelir,tenim düşer toprağa,
Karışır toprağa,toz olur gider.

GÜZELLİĞİN ON PAR' ETMEZ

Güzelliğin on par'etmez
Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa

Tâbirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yâreme
İsmin yayılmaz âleme
Aşıklarda meşk olmasa

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk' olmasa

Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Aşık ve maşuk olmasa

Senden aldım bu feryâdı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa.

SEN BİR CEYLAN OLSAN, BEN DE BİR AVCI

Sen bir ceylân olsan,ben de bir avcı,
Avlasam çöllerde saz ile seni.
Bulunmaz dermanı,yoktur ilâcı,
Vursam,yaralasam söz ile seni.

Kurulma sevdiğim,güzelim deyin,
Bağlanma karayı,alları geyin;
Ben bir çoban olsam,sen de bir koyun,
Beslesem elimde tuz ile seni.

Koyun olsan,otlatırdım yaylada,
Tellerini yoldurmazdım hoyrada;
Balık olsan,takla dönsen deryada,
Düşürsem toruma hız ile seni.

Veysel der: İsmini koymam dilimden,
Ayrı düştüm vatanımdan,ilimden;
Kuş olsan da kurtulmazdın elimden,
Eğer görsem idi göz ile seni.

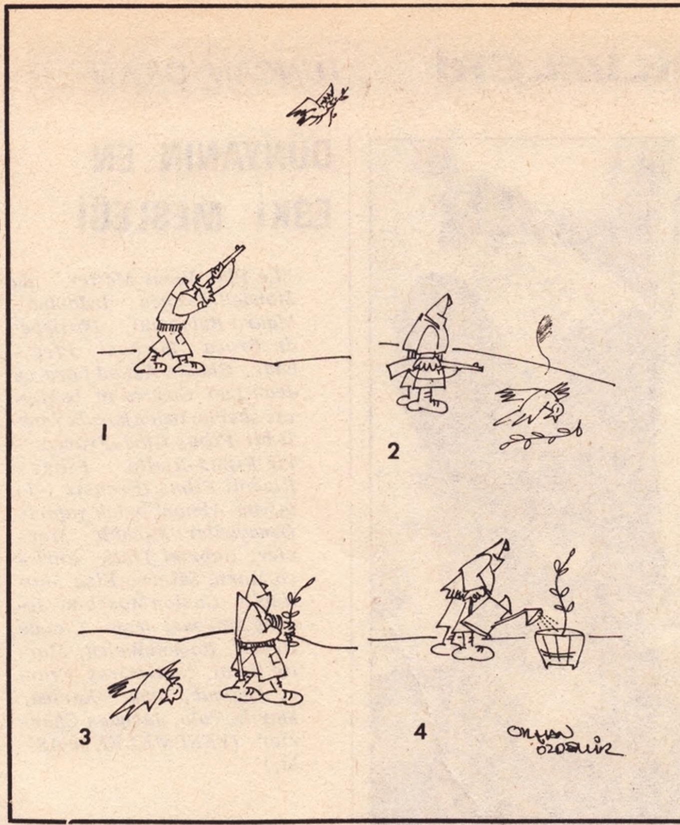
"çok sigara içiyorsun baba dedim, bak öksürüyorsun durmadan." O şakacı haliyle "Biliyom, biliyom, dedi, emme cigara içmekten maksat ne zatı: öksürmek."

Başkalarının sayfalar, kitaplar boyu anlattıklarını bir cümlede özetleyiverirdi. Örneğin çok sevdiği dostu Sabahattin Eyuboğlu'nun "Sence aşk nedir Veysel?" sorusuna şu karşılığı verir: "Sevdiğine kavuşamazsan aşk olur."

On yıl önce bir yaz günü Erdek'te kıyı boyunda dolaşıyorduk akşamüstü. Şenliklere katılmıştık. Bir yanında ben, öbür yanında köylüsü ve yaşıtı Veli dayı. Sokaklar, kıyı kahveleri tıklım tıklım. Çoğu şortlu, mayolu kişiler. Veli dayı ikide bir şaşkınlığını, ve hoşnutsuzluğunu belirten "cık-cık" larla başını sallayıp duruyordu. Aşık Veysel'le ben konuşuyoruz. Bir ara Veysel patladı: "N'oluyo yahu Veli? Ne öyle damağına pes-dil yapışmış gibi cıklayıp duruyon?" Veli dayı yutkundu, karşılık vermedi. Ben açıklama gereğini duydum: "Veli dayı şaşıp kalıyor sokakta gezenlere, kahvedekilere. İç donu gibi bir şeylerle dolaşıyorlar da, pek fenasına gidiyor zahir.

Aşık Veysel durdu, kısa bir süre düşündü, sonra bana sordu: "Burası böyle gezmenin yeri mi?" "Eh, yeri tabii, yazlık burası, dinlenmek güneşlenmek için." Veysel baba Veli dayıya döndü: "Bana bak Veli, dedi, çirkin yoktur yersiz vardır. Ona göre, cıklamayı kes."

Yapısı ve yaşamıyla sağlam ve bereketli bir toprak adamıydı Aşık Veysel. Köyünü insanı, hayvanı, dağı, bayırı, otu, çiçeği, suyu ile sevdi. Yaşadığı sürece bırakmadı onları. Sınıf değiştirmeye de hiç özenmedi. Mutluluğu başka sınıfların rahatlığında kolaylığında aramadı. Doğduğu köye, kendi sınıfına bağlı kaldı. Soylu ve yozlaşmamış olarak orada gelişmeyi gerçekleştirdi. Bereketini önce köyüne saçtı. Çorak bir bozkır köyünü elma ağaçlarıyla donattı.

FERRUH DOĞAN ve ORHAN ÖZDEMİR İTALYA'DA ALTIN HEYKEL KAZANDILAR

İtalya'da Bologna I'inci Uluslararası çizgi mizah ve grafik sergisinde yapılan yarışmada 3 Türk karikatürcüsü başarı kazandı. "Alla Ribelta" ödülü Bologna'da çıkan bir sanat dergisi tarafından verilmektedir.

Karikatür, çizgi roman ve afiş alanında birincilere verilen 14 altın heykelden ikisini Ferruh Doğan ve Orhan Özdemir kazandı. 16 gümüş kupa mansiyon ödülünden birini de Nehar Tüblek aldı.

Karikatürcümüz Orhan Özdemir'in İtalya'da "Altın Heykel" kazanan karikatürü

Visconti: Tiyatro soyulmadı, zenginleşti

On ikinci Dünya Tiyatro Günü geçtiğimiz (27 Mart) salı günü bütün dünyada kutlanmıştır. On iki yıldan beri yapılan bütün kutlamalarda tanınmış yazar ve sanatçılardan birinin uluslararası bir mesaj yayınlaması gelenek olduğundan, bu yıl, ünlü İtalyan tiyatro ve sinema yönetmeni Visconti bir mesaj hazırlamıştır. Visconti mesajında özetle şöyle demektedir:

"Derin bir evrim süresinden sonra tiyatroda artık bir gerçeklik ve kesinlik gerekliliği doğmuştur. Bu yüzyılda ve bütün dünyada tiyatro tarihine bakacak olursam, sanat anlayışları ve teknolojinin gelişmesi yanında, tiyatroda olup bitenler bana şöyle görünüyor: İlk anda kitle haberleşmesi araçlarının som saldırısı karşısında silinir, çekilip gider olur sanki; sonra, kendi gerçekliği ve doğruluğu üzerine eğilince, eninde sonunda kendi kendini bulur. O kendi kendini yitirme korkusunun içinden sıyrılıp yüze çıkar, öz değerinde kendini bulur; o değer de şudur; değerlerin ve insan ilişkilerinin karşılaştığı yer olmak.

Tiyatro oyununun hiçbir zaman kendine eşit olmamak özelliği, "ilk"temsilinden başlayan ve beni çılgına döndüren yüreğimi oynatan o yıpranma rizikosuna açık bulunması ve bu karşıtlıkla da, iç ferahlığı ile, filmin kesin ve değişmez anlatışını aklıma getirmesi, bütün bunlar, tiyatronun insan aracı olarak varlığını yeni baştan perçinlemiştir.

Çünkü insanın günlük yaşamında, davranışının geçici değişim ve görünümünü çiziyorsa da, tiyatro, o anda, insanda kendini aşma özlemini canlandırır. Bir yandan, yaşamın en derin, tehlikeli, trajik ve esrarlı yanlarını gösterir; bir yandan da o yaşamın özünü çıkarır.

Bugün tiyatronun, yarışma durumuna girdiği öteki anlaşma araçları; geniş ölçüde eğlence, vakit geçirme, gündelik yaşamdan kurtulma dediğimiz şeyleri üzerlerine almışlardır. Bu yüzden tiyatro soyulmuş, fakirleşmiş gibi görünmüştür. Ama, aslında zenginleşmiştir. Yeni güçler kazanmıştır. Zayıf yanlarından arınmış olarak, tiyatro kendine gelmiştir; her zaman inandığım gibi, tiyatronun görevi büyük konularla becelleşmek elbet. Tiyatronun öz malı, günümüzde birlikte yaşamak dediğimizden ne anlıyorsak o' dur; önemli bir olayı, bir umudu beklemek için toplanmak -tedavi, kurtuluş, belki de, hiç değilse insanlar arasında çok önemli, vazgeçilmez bir ilişkiyi -esrarlı bir yüceliği beklemektir.

İKİ SEVGİLİ

"John and Mary"-Peter Yates yönetiminde çevrilmiş bir 20th Century Fox (Amerikan) filmi. Oynayanlar : Dustin Hoffman, Mia Farrow, Michael Tolan, Sunny Griffin. Senaryo: John Mortimer. Görüntü: Gayne Rescher. Müzik: Quincy Jones. Uzunluğu: 92 dakika. (KONAK ve DÜNYA'da.)

İNGİLİZ yönetmen Peter Yates'in Hollywood'daki ikinci filmi "İki Sevgili"..."Gansterin Kaderi-Bullit"ten hemen sonra çevrilmiş. Tümüyle, çağdaş Hollywod sineması için olağandışı sayılabilecek bir nitelikte. Ama, neresinden bakılırsa bakılsın, "Gansterin Kaderi"nden çok değişik. Film türü olarak da, anlatım özellikleriyle de... iki filmi biribirleriyle ilişkisi olmayan iki ayrı insan çevirmiş sanki... "Gangsterin Kaderi"nde kamerasını San Fransisko şehrinin sokaklarına sığdıramayan Yates, bu kez, dört duvarın içine kapanıvermiş. New York'un bilmem kaçıncı caddesinin bilmem kaç numaralı apartmanının bir dairesinde iki genç bir araya geliyorlar. Biribirlerini tanımayan iki genç. Yates'in elindeki senaryo John Mortimer'in... Mortimer de, Mervin Jones'un aynı addaki romanını senaryolaştırmış. Londra'nın dış mahallelerinden birinde geçen hikâye New York'a uyarlanmış. Ama, hikâye her yerde geçebilecek türden olduğu için bu uyarlamanın getirdiği bir aksama yok.

John (Dustin Hoffman) bir mobilya desinatörü. Mary ise bir sanat galerisinde çalışıyor. Bir gece kulübünde raslamışlar biribirlerine. Gecenin geç saatine kadar eğlenmişler ve nasıl olmuşsa olmuş ertesi sabah aynı yatakta gözlerini açmışlar. John'un dairesi burası... İkisinin de, geçmişte mutsuzlukla sonuçlanmış aşk serüvenleri var. İkisi de candan değerlendirmek istiyorlar bu raslantıyı. Ama biribirlerine yanaşmaları çok zor oluyor. İçerlerinden pazarlıklarını yapıyorlar uzun uzun... Geçmişlerini de, geleceklerini de, daha ciddi bir gözle süzgeçten geçirmeyi deniyorlar. Duygularını hem mantıklarıyla, hem alışkanlıklarıyla karşı karşıya getirmek istiyorlar. Her an herşeye sıfırdan başlamayı göze alıyorlar. Kararları, kararsızlıkları, geleceğe dönük hesapları, umutsuzlukları kısacası aralarındaki kaçamak savaşın her gelişmesi Yates'in sabırla seyirciye vermeye çalıştığı birer ayrıntı oluyor. Böylece, film, Yates'in oyuncu yönetimini ön plana almasını zorunlu kılıyor. Dustin Hoffman-Mia Farrow gibi iki iyi oyuncuyla birlikte çalışması büyük bir avantaj Yates için... Yönetmen bu durumdan rahatça faydalanmayı da biliyor. Mortimer'in senaryosu da Yates'e bazı stil özellikleri getirebiliyor. Ne var ki, anlatılan olayın çok raslanmış bir aşk öyküsü olması ve her dramatik gelişmenin önceden seyirci tarafından tahmin edilebilmesi, filmin genel gerilim hızını düşürüyor, giderek, yer yer statikleştiriyor.

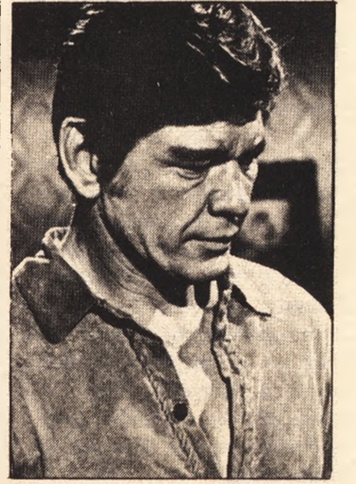

DÜNYANIN EN ESKİ MESLEĞİ

"Le Plus Vieux Métier du Monde"-Franco İndovina. Mauro Bolognini, Philippe de Broca, Michael Pfeghaar, Claude Autant Lara ve Jean Luo Godard'ın bağımsız skeçlerinden kurulu renkli bir Films Gibé-Franco riz Films-Rialto Films-Rizzoli Films (Fransız-İtalyan-Alman) ortak yapımı. Oynayanlar: Michèle Mercier, Gabriel Tinti, Enrico Maria Salerno, Elsa Martinelli, Gaston Moschin, Jeanne Moreau, Jean-Claude Brialy, Raquel Welch, Martin Helot, Nadia Grey, France Anglade, Anna Karina, Marilu Tolo, Jacques Charrier. (YENİ MELEK ve ASta.)

ÇEVRİLDİĞİ sırada ünlü sayılan bazı yönetmenleri bir araya toplamasına rağmen tümüyle başarısız bir film. Bağımsız skeçlerden oluşmuş. Her skeç de bir yönetmenin imzasını taşıyor. Konu, fâhişeliğin tarihçesi... Dünyanın en eski mesleği olarak tanımlanıyor fâhişelik. Franco Indovina Michèle Mercier'li skeçinde tarih öncesi çağın bir fahişesini (Michèle Mercier) anlatıyor. Oradan Roma'ya geçiyoruz. Mauro Bolognini Roma imparatoru Flayien'i (Gaston Moschin) baştan çıkaran bir fâhişenin (Elsa Martinelli) öyküsünü anlatıyor. Philippe de Broca'nın "Madamoiselle Mimi"si krallık çağının Fransa'sını çıkarıyor karşımıza. Paraya ve etikete düşkün bir kadınla (Jeanne Moreau) ile meteliksiz bir delikanlının (Jean-Claude Brialy) serüveni... Oradan "Güzel Çağ"a geçiyoruz. Genç Alman yönetmen Michael Pfeghaar bu adı taşıyan skeçte bir fâhişe (Raquel Welch) ile çok zengin bir erkeğin (Martin Helot) yasak ilişkilerini anlatıyor. Claude Autant Lara "Bugün"ün Jean Luc Godard ise "Yarın"ın fahişelerini karşımıza çıkarıyorlar. Skeçlerden kurulu filmlerin çoğunda olduğu gibi, bu kez de, hiçbir yönetmen işini fazla ciddiye almamış.

KÖTÜ ADAM

"Gunsof Diablo"-Boris Segal yönetiminde çevrilmiş bir Metro Goldwyn Mayer (Amerikan) filmi. Oynayanlar: Charles Bronson, Kurt Russell, Susan Olivier, Jean Merlin. Senaryo: Berne Giler. (LALE, SİTE ve ŞAFAK'ta.)

İKİNCİ sınıf bir Hollywood Western'i.... Boris Segal Western hikâyelerinin sakız haline gelmiş temalarını ucuz bir biçimde bir kez daha devşirip karşımıza çıkarıyor. Geçmişini unutmak, isteyen bir serüven adamı Charles Bronson...Fakat eski düşmanları bir raslantı sonucu karşısına çıkıyorlar. Araya Bronson'un eski sevgilisi de giriyor. Ve, herşey, önceden tahmin edilen bir biçimde gelişiyor.

MÜZİK

FARUK YENER

Anadolu'dan, Norveç ve İngiltere'den

Afişlerde, programlarda gördüğüm her yeni ad kıvanç verir bana; işte bir müzikçi daha oluşmuş, şu yoksul ev - renin kapısına ulaşmış diye düşünürüm. İçinde bulunduğumuz mevsimin genel görünümü boyunca benim gibi duyanlara mutluluk ve umut veren olayların sayısını azısamak haksızlık olur. Özellikle İ. D. S. O'nun program düzenlemesinde bu konuyla ilgili ilkelerin önemini yadsıyamayız.

Gözetilen ilkelerin biri ve belki en önemlisi koşulların elverdiği oranda Türk bestecilerinin eserlerini seslendirmek. Okan Demiriş'in iki hafta önce programa katılan "Doğu Süiti" bu iyi davranışın son örneklerinden biriydi. İstanbul Devlet Operası Orkestrası üyesi genç müzikçinin açıklamasından öğrendiğimize göre bu üç "peyzaj" dan kurulu dizi Doğu Anadolu'da geçen askerlik görevi boyunca yazılmış. Keman öğrenimini sürdürürken "bestecilik" için gerekli bilgiyi de edinmeye çalışan Demiriş, eserinde ulusal ve bölgesel öğelere el atmadan öznel bir esinle doğaya başlanmış, sanki üç yurt köşesinde unutulmuşluğun acısını, bezdirici kışın bunaltısını yansıtan karanlık ses bileşimleri istiflemiş, üçüncü parçada bir tilki avı amacıyla beliren "solo keman"lı iki aydınlık düşünden sonra Doğu'yu tekrar bitmez uykusuna gömerek "veda" edip ayrılmış. "Doğu Süiti" nin sanat ve estetik açılardan taşıdığı değer ölçüleri üzerinde herhangi bir yorumun yararına inanmadığımı belirttikten sonra eserin bitişiyle edindiğim izlenim ve kanımı ekliyeyim; Demiriş verim coşkusuna sahip duygulu bir sanatçı. Besteciliği sürdürmekte kararlıysa bu niteliklerin ilerde çok yoğun olması zorunlu çabaları için yeterli gücü sağlayacağını sanırım.

Yönetici Gustav Kuhn ' un değneği aynı konserin ikinci eserinde önce timpaniye yöneldi, Kemal Yarar'ın tokmaklarından yankılanan "crescendo" Eduard Grieg'in o ünlü verimini, "La minör-Piyano Konçertosu"nu başlattı, kısa sonra sonra da solist Gülây Uğurata kısa kadansıyla katıldı esere. Ferdi Statzer'in rahlesinde gelişip Almanya'da Friedrich Wührer gibi bir öğretmen yanında oluşmuştur Uğurata. Dinlerken insana böylesine huzur veren, sana böylesine huzur veren güven yayan bir yorumcuyu az bulursunuz. Koca piyanoyla konuşup söyleşirken de, çatışıp savaşırken de "hanım hanımcık"tır, müziği çalgısından öyle soğukkanlılık, yumuşaklık ve zerafetle üretir ki tuşlarla uğraşısı boyunca gergef işliyor sanırsınız. Grieg'in pek sevilen kuzey şiirinde, o romantik Norveç şarkısında kendi duygularına yatkın bir çeşni, uslûbuna uygun bir yön sezmiş olacak ki her "batuta"yı damla damla duyarak, duyurarak sundu bizlere. Seçtiği eserleri doğal bir sezgiyle sindirmek ve yansıtabilmek mutluluğuna ermiş Gülây Uğurata. Ne mutlu ona ve dinleyenlere.

"Baba Haydn"ın senfoni türündeki son eseri İngiltere'de doğmuştur. "Londra" adıyla bilinir, bazı uzmanlarca da bestecinin bu yolda en olumlu verimi olarak kabul edilir. Genç yönetici Kuhn " Viyana Klâsikleri"ni yönetirken "partisyon" kullanmıyor, bu senfonide de öyle yaptı. Ve otuza varmamış yaşına karşılık, doğa vergisi yeteneklerinin kendi ikliminde yücelmiş dehaların kurdukları gelenek bıraktıkları kültürle nasıl yoğrulduğunu bir daha gösterdi. Karşısında topluluğun "bilgi" yi saygı ve inançla cevaplaması da kusursuz sayabileceğimiz bir Haydn yorumunun gerçekleşmesine yetmiştir.

TİYATRO

Vişne Bahçesi

Yazan: Anton Çekhov- Çeviren: Melih Vassaf- Sahneye koyan: Hüseyin K. Gürmen - Dekor: Turgut Atalay- Oynayanlar: Atıf Avcı, Gülçin Akçay, Haldun Ergüvenç, Nedret Güvenç, Ayşın Atav, Tijen Par, İsmet Ay, Şener Şen, Engin Gürmen, Jale Erkut, Zihni Rona, Cüneyt Türel, Çetin Akcan. (Şehir Tiyatroları Harbiye Bölümü).

Istanbul Şehir Tiyatrosu Harbiye bölümünde oynanan "Vişne Bahçesi" (Vichnevy sad), Çekhov'un dört büyük oyununun en kusursuz olanıdır. Çekhov'un her oyununda olduğu gibi "Vişne Bahçesi" nde oyun kişileri yazarın Rus halkı üzerindeki gözlemlerinden ortaya çıkıyor ve o çağın Rusya'sındaki toplumsal ve düşünsel durumu aksettiriyor. Oyunun teması için, bir çağdan diğerine geçişin anlatımı şeklinde bir ifade kullanılabilir. Daha belirli bir anlatım gerekirse yüksek tabakanın ellerindeki malların alt tabakadakilerin eline geçişi ve zengin kentsoyluluğun sonu denilebilir. Çekhov, "Vişne Bahçesi"nde belki bilinçli olarak değil ama bir ölçüde Çarlık Rusya'sını bekleyen yakın gelecekteki değişiklerin haberini veriyor.

Eski Kentsoylu bir ailenin zengin malikânesini süsleyen "Vişne Bahçesi" aslında bu ailenin geçmişle ortada kalan tek ve sonuncu bağlantısıdır. Kısacası "Vişne Bahçesi" eskiyi anlatan bir simgedir. Aile, özellikle Paris'e âşığının yanına giderek orada uzun süre kalan Lyubov Andreyevna "Vişne Bahçesi"ni ihmal etmiştir. Malikâne ve Vişne Bahçesi satılmak üzeredir. Oyunun kahramanı için " Vişne Bahçesi" siz bir hayatın anlamı yoktur. Oyunun düşünsel sembolü Trofimov geçmişe bağlılığın anlamı olmadığını geleceğe, gerçeğe bakmanın gerektiğini anlatmağa çalışır. Eski bir mujiğin oğlu, yeni zengin Alekseyeviç Lopahin, -oyunda ekonomik yönden geleceğin simgesidir-, aileyi uyarır, gerçekçi teklifler yapar, fakat romantik duygularla eskiye bağlı aile gerçekleri göremez, görmek istemez ... "Vişne Bahçesi" satılır. Bu geçmişin bir daha geri gelmemek üzere gidişidir...

Şehir Tiyatrosunda oynanan "Vişne Bahçesi" yepyeni bir çeviri. Melih Vassaf'ın Almancadan yaptığı bu çevirinin dilini, özellikle yeni kelimelerin yerinde kullanılmasını çok olumlu bulduk.

Çekhov sahneye koymak oldukça zordur. Oyunları yüzlerce küçük detayla doludur, fakat hepsi gerçek, sade, gerekli ve bir kristal gibi pırıl pırıl... tüm bu detaylar Çekhov'un oyunlarının şiirsel atmosferini yaratır. Bu nedenle, oyunun her hangi bir olayı üzerine abanmak veya herhangi bir kişinin aşırılığı bu şiirsel havayı yok eder. Çekhov'da herşey dengede olmalıdır. Oyunu sahneye koyan. Hüseyin K. Gürmen'den ne Stanislavki'nin natüralist sahne düzenini uygulamasını, ne de, örneğin yazarın "Vişne Bahçesi"ni bir güldürü kabul etmesinden hareket ederek yepyeni bir anlayışla yeni bir sahne düzeni getirmesini isterdik. Bize, yalnızca yukarda belirttiğimiz basit gerçeklere uygun sade bir yönetim bile yeterdi. Gürmen'in yönetimi konusunda akademik bir tartışma açmaya gerek yok. Bir kaç kaba nokta üzerinde durmakla yetineceğiz. Gayev'in bilardo aşkını göstermek i-

(Devamı 15. sayfada)

YENİ YAYINLAR

HİLMİ YAVUZ

Âşık Veysel'e saygı

Türk halk edebiyatında "Aşık Tarzı" adını verdiğimiz akımın uzun bir geçmişi vardır.· Kökenlerini ortaçağ İslam kültürüne kadar uzatabileceğimiz Aşık tarzı, Prof. Köprülü'nün deyişiyle, "Büyük şehir ve kasabaların küçük burjuvazi denilen orta sınıfı arasında" gelişmiş olmakla birlikte "köylere ve aşiretlere kadar yayılmış" bir edebiyat olarak görünmüştür. Başlangıçta "ortaçağ Osmanlı esnaf teşkilatı kadrosu içinde hususi bir sınıf teşkil eden ve kendisine has ideolojik ve edebî ananeleri saklayan "Aşıklar zümresi, XVI. yüzyıldan başlayarak bir yandan tasavvufa bağlı dinsel bir görünüm içinde sürüp giden, bir yandan, da özellikle yeniçeri ocaklarından yetişen laik halk ozanları ile iki ayrı koldan gelişmek olanağını bulmuştur. Osmanlı toplum yapısının geçirdiği köklü değişikliklerden sonra özellikle kentlerde görülen laik halk ozanlarının, divan şiirinin etkisi altında kaldığını görüyoruz. XVII. yüzyılda Aşık Ömer ve Gevheri ile başlayan, klasik divan şiirine açık bir âşık geleneği, kırsal kültürün kapıkulu edebiyatı aracılığı ile soysuzlaşmaya başlayışını belirler. Cahit Öztelli'nin deyişiyle, bu yüzyılda, "ancak Seyrani, Dertli gibi kendine göre başka özelliği bulunan iki kasaba şairi ile Dadaloğlu gibi yabancı etkilerden uzak bir aşiret âşıkı sanat dünyasında bir varlık olarak yaşamaya devam etmiştir"

XIX. yüzyıl,âşık geleneğinde büyük ve önemli bir dönüşümü birlikte getirir. Bu yüzyıla kadar dinsel doğrultuda gelişen tekke edebiyatı ile laik "âşık" edebiyatı, toplumsal ve tarihsel koşullar gereği, bir bütünleşmeye doğru gitmişlerdir. Prof. Pertev Naili Boratav bu bütünleşme olgusunu saptarken şöyle diyor: "İhtimal bektaşi tarikatı üzerindeki şiddetli tazyik, bu devir halk şairlerinde dini ve laik karakterleri ayrı ayrı temsil eden şahsiyetlerin bir sanatkârda birleşmesini intaç etmiş bulunuyor. Dertli, Seyrani, Emrah vs. gibi XIX. asır şairleri, hem derviş, hem âşık adamlardır" (Halk Edebiyatı Dersleri, Ankara, 1942).

Geçen hafta içinde yitirdiğimiz Aşık Veysel, işte bu geleneği, XIX. yüzyılda görülmeye başlayan "hem derviş, hem "âşık" geleneğini, çağımızda sürdüren büyük bir halk ozanıydı. Bir yandan tekke edebiyatının tasavvuf ideolojisinin, bir yandan da laik halk şiiri geleneğinin kaynaklarıyla besleyerek oluşturduğu şiirleriyle Aşık Veysel, Türk halk şiirinin yetkin bir bileşimini ortaya koymuştur. Veysel'in bir şiirinde Yunus gibi, Karacaoğlan gibi ve özellikle Dertli gibi ozanları birlikte anması, bunları usta bellediğini belirterek:

Neyim ne olacak,
elde neyim var
Karac'oğlan, Dertli,
Yunus soyum var

Demesi, onun "hem âşık, hem derviş" geleneğine bağlı olduğunu açıkça ortaya koyar.

Veysel'in "Deyişler" adlı kitabına yazdığı önsözde Ahmet Kudsi Tecer onun "sanatını genişleten, sazına ve sözüne zamanının rengini getiren çağdaş bir sanatçı" olduğunu belirtiyor ve şöyle diyordu: "Veysel, bugün yaşayan âşıkların gerçekten en âşıkıdır". Veyselin ölümü ile, tıpkı Yunus gibi, halk şiirimizin kamutanrıcı bir idealizmle kırsal gerçekçiliği çağımıza yaraşan bir biçimde bağdaştırmayı başaran son ozanı da göçüp gitmiş oluyor. Ama dostlar onu elbette hatırlayacaklardır.

Haftanın Seçmeleri

Bir yoldur Uzar Gider

● Öteki adıyla "Pater Pençali". Hintli yazar Bibhuti Bhusan Benerci'nin romanı. Dilimize Attila Tokatlı tarafından çevrilmiş. Yayınevi romanı şöyle tanıtıyor: "Bir Yoldur Uzar Gider'de çocukluğunu anlatır Benerci. Ray ailesi de, kendi ailesi gibi ağaçların, bitkilerin sere serpe boy verip yetiştiği bir yörede yıkık dökük bir köy evinde oturur. Baba Harihar Ray, hayal içinde yaşar, dolanır ve hayatın gerçekleriyle başedemez bir türlü. Karısı Sarvacaya, çocuklarının karnını doyurabilmek için çırpınır durur. Bütün düşündüğü, varını yoğunu verdiği, kendini adadığı bu iki çocuktur yalnız :Küçük Apu'yla ablası Durga. Romanın en çekici kişisi diyebileceğimiz Durga herşeyde gözü olan, doymak bilmeyen toplum kurallarını hiçe sayan canlı, hayalci bir kızdır. Olayları Apu'nun gözünden ve dilinden izleriz biz. Benerci okuyucusunun da dünyayı Apu'nun gözüyle görmesini, Apu'nun duygularını onun gibi duymasını sağlamak başarısına erişmiştir romanında". Bir Yoldur Uzar Gider ('Pater Pançali'),Hintli yönetmen Satracit Ray tarafından filme alınmış, 1956 Cannes Film Şenliği'nde Büyük Ödül kazanmıştı. Kitap Sander Yayınevi tarafından basılmış. Ciltli, 25 lira.

Rıhtımlar Üzerinde

● Çağdaş Amerikan yazarlarından Budd Schulberg'in romanı. Dilimize Belkis Çorakçı tarafından çevrilmiş. "Rıhtımlar Üzerinde" ('On the Waterfront'), Time dergisi eleştirmecisinin de belirttiği gibi, "bir liman şehrinin doklarında böylesi kadınlı erkekli insanların yaşadığına ve yine böylesine kirli ve hayli karanlık işler döndüğüne" tanıklık eden bir roman.

"Rıhtımlar Üzerinde",bilindiği gibi ünlü film yönetmeni Elia Kazan tarafından sinemaya aktarılmış, bu adı taşıyan filmin başrollerini de Marlon Brando, Karl Malden Lee J. Cobb ve Eva Marie-Saint oynamışlardı. (Milliyet Yayınları, ciltli, 25 lira.)

AYTUNÇ ALTINDAL "AMERİKAN ŞİİRİNDE YENİ SESLER" DE

Amerika'da yayınlanan "News Voices in American Poetry-Amerikan şiirinde Yeni Sesler" adlı kitap genç yazar ve çeviricilerimizden Aytunç Altındal'ın dört epigramına sayfalarında yer verdi. Vantage Press yayınevinin yayınladığı kitap, yalnızca 1972 yılında yazılmış şiir sanatına yeni kavramlar, yeni şekiller getiren yapıtları içeriyor.

EN ÇOK SATAN KİTAPLAR

1-Banko: Henri Charrière. (E Yayınları).
2-Acıyı Bal Eyledik: Hasan Hüseyin. (Bilgi Yayınları).
3-Benim Sinemalarım: Firuzan. (Bilgi Yayınevi).
4-Mikrop: Henri Sutton. (Milliyet Yayınları).
5-Türkiye'de Üç Devir II: H.V. Velidedeoğlu. (Sinan Yayınları).
6-Beyaz Türkü: Bekir Yıldız. (Cem Yayınları).
7-Mafia'nın Dışında Kim Kaldı: Horace McCoy. (Bilgi Yayınları).
8-Yasmı Tutacaksın: Lary Collins. (Pavel Yayınları).
9-Hasretinden Pırangalar Eskittim: Ahmed Arif. (Cem Yayınları).
10-Milliyet Yayınları Mizah Dizisi.

Bu liste, İstanbul'da: Ak, Atlas, Bafra, Devrim, İnkılâp, Kervan, Güllüşah Bacı, Oluş, Öncü, Şener ile Kadıköy iskelesinde üç, Eminönü iskelelerinde iki kitapçıdan; Ankara'da: Bilgi, Hitit, Turan; İzmir'de: Atlantis, Esen, Mektepli, Uyanış ve Yavuz kitabevlerinden alınan bilgilere göre düzenlenmiştir.

HENRI TROYAT'nın SON ESERİ ELEŞTİRMENLERİ BİRBİRİNE DÜŞÜRDÜ

Ünlü yazar Henri Troyat'nın son kitabı "Anne Predaille" geçtiğimiz hafta içinde Fransa'nın ünlü yayınevi Flammarion tarafından yayınlandı. Ancak kitabın piyasaya çıkmasıyla, Fransa'nın ünlü eleştirmenleri birbirlerine girmişler ve birbirinin tam aksi iki fikri benimsemişlerdir.

Eleştirmenlerin bir kısmı, bu eserin, Troyat'nın bundan öncekilerin çizgisinde, sağlam bir yapıt olduğunu savunurken, bir kısmı da Troyat'nın bu güne dek bundan kötüsünü yazmamış olduğunu belirtmektedirler.

"Anne Predaille"da,30 yaşlarında dul bir kadının öyküsü dile getirilmektedir. Anne, kanserden ölmek üzere olan babası ve yaşlı annesiyle yaşamaktadır. Eski kocasıyla ilişkileri kesilmemiştir. Büyük bir yayınevinde çalışmaktadır. Oturduğu apartmanın en üst katındaki bir odaya bir hippinin yerleşmesi Anne'ın bütün yaşantısını ve düşünce şeklini değiştirir. Kısaca böyle özetlenebilecek olan bu kitap için, Fransa'nın en çok satılan ve en ciddi dergilerinden biri olan "L'Express"dergisinde, eleştirmen Dominique Fernandez şöyle demektedir :

"Anne Predaille, kötü kurulmuş, kötü yazılmış bir eserdir. Bu eseri, ismi bilinmeyen herhangi bir yazar, herhangi bir yayınevine götürse, üç gün içinde, "basılamıyacak kadar kötü" gerekçesiyle geri alırdı... Troyat'nın kullandığı Fransızca, ancak sözlüklere yaraşır. Gülmek mi, ağlamak mı gerek bilemiyorum. Ünlü yazar Andre Gide, Edmond Rostand'ın başarısı için şöyle demişti : "Her ulus, kendi lâyık olduğu Shakespeare'i yaratır."Bu nedenle, Henri Troyat, bu kadar kötü bir roman yazdığı için üzülmesin. Kitabının bol bol satılacağından, yine liste başlarını tutacağından şüphesi olmasın. Ne yapalım, Fransada, ancak böyle bir Tolstoy yetiştirebiliyormuş."

İstanbul Festivali biletleri Avusturya'da satışa çıkarıldı

Cumhuriyetimizin 50. kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen "İstanbul Sanat Festivali"nin biletleri Avusturya'da satışa çıkarıldı.

Festival programında, W. A. Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" operasının yer alması, bilhassa Viyana sanat çevrelerinde büyük bir ilgi ile karşılandı. Bu nedenle turizm acentaları ve Avusturya Otomobil Kulübü, 12-15 temmuz tarihlerini içine alan bir "Festival Gezisi" düzenlediler.

■FEHMİ ALAGÜN-Viyana

Laurence Olivier emekliye ayrılıyor

Ünlü tiyatro oyuncusu ve yönetmeni Sir Laurence Olivier'nin, uzun bir süredir müdürlüğünü yaptığı Londra'daki "National Theatre" (Ulusal Tiyatro) daki görevinden emekliye ayrıldığı açıklanmıştır.

Halen 65 yaşında olan Sir Laurence Olivier, son yıllarda ciddi rahatsızlıklar geçirmiştir. Sanatçı yıl sonuna kadar iki oyunda daha oynayacak ve tiyatroyu bırakarak dinlenmeye çekilecektir.

Sir Laurence Oliver' nin yerine, halen, "Royal Shakespeare Company" nin, Peter Brokk'la birlikte yönetmenliğini yapmakta olan İngiltere'nin en ünlü tiyatro yönetmenlerinden biri, Peter Hall getirilecektir.

BİR YABANCI AİLE YURT DIŞINDA ÜLKEMİZİ TANITIYOR

Willemart ailesinin, Türkiye hakkındaki dizi konferansları Belçika'da başladı. Hemen hemen her yıl Türkiye'nin tarihsel ve arkeolojik zenginliklerini yerinde inceledikten sonra, Brüksel'de konferanslar düzenleyen Willemart'lar, bu kez de projeksiyonlu on iki konuşma yaptılar.

"İstanbul'un Tarihi", "Anadolu Vilâyetleri", "Akdeniz Sahillerindeki Yaşayan ve Ölmüş Şehirler", "Kapados" konulu konferanslarına yaklaşık olarak bin iki yüz kişinin katılması ve her geçen yıl bu konferanslara rağbetin artması, turizm yönünden de kendini göstermeye başlamaktadır.

Belçika'nın en büyük acentalarından Transair'in, "Arkeolojik Türkiye" konulu iki haftalık turu en çok müşteri çekenler arasına girmiştir.

■M. ALİ BİRAND, Brüksel

VİŞNE BAHÇESİ

(Devam)

çin elindeki bastonla hayali bilyalara belki yüz kere vurması sizi rahatsız etmedi mi? İkinci perdenin ortasında Gayev güneşin battığını söylerken, Trofimov'un perde sonunda çıktığını söylediği ayın oyunun başından beri dekorun üzerinde olduğunu görmediniz mi? Yaşa'daki abartma, Firs'in melodramik oyunu dikkatinizi çekmedi mi? Epikodov'un ikinci perdedeki acı - buruk durumundan önce komik yönü olması gerektiğini görmediniz mi? v. b..."Vişne Bahçesi"nde kanımıza göre rol dağıtımı da çok başarılı değildi. Örneğin Leonid Andreyeviç için İsmet Ay çok gençti ve sağlam bir oyuncu olmasına rağmen bu ona uygun bir rol de değildi. (Piscik'e daha uygun) Haldun Ergüvenç için de aynı şeyi söyleyebiliriz...

Turgut Atalay "Vişne Bahçesi"nin dekorunu iki çalışma ile halletmiş (Üçüncü perdedeki Büyük Salona açılan salonu kaldırmış ve 1., 3. ve 4. perdeler için "Çocukların odası" denilen odadan yararlanmış) ve Çekhov'a özgü gerçekçi fakat ön plana çıkmayan süssüz dekoruyla başarı sağlıyor.

"Vişne Bahçesi"nde oyuncu olarak en çok dikkatimizi çeken Cüneyt Türel oldu. Eserin düşünce yönünü sembolize eden geleceğe sağlam ve objektif bir bakışı olan ebedi üniversite öğrencisi Petya Trofimov'da gerekeni veriyor ve bu renkli rolde Çekhov'a yakışır bir karakter çiziyor... Lyubov Andreyevna ile (Malikane satılsın veya satılmasın, ne önemi var?), Lopahin'le (Senin baban bir mujik, benimki bir eczacıydı. Bu ne kanıtlar?), Anya ile (Tüm Rusya bahçemiz değil mi?) yaptığı konuşmalar ölçülü ve çok etkileyiciydi. Varya'da Tijen Par da ilgimizi çekti. Aşırılığa kaçmayan bir oyunu var. Oyunun başrolü sayılan Lyubov Andreyevna'da Nedret Güvenç kuşkusuz oldukça başarılı bir kompozisyon yaratıyor, fakat nedense biz kendisinden başka şeyler bekliyorduk. Lyubov Andreyevna'nın manevi çöküntüsünü, "Vişne Bahçesi"ne yani geçmişe olan romantik tutkusunu, oyunun sonunda aşka sığınmasını ve kurtuluş yolunun bunda olduğuna kendini inandırmasını iyi aksettirmesine rağmen bir çok yerde de gerçekçi ve inandırıcı değildi gibi geldi bize, örneğin oğlunun ölümünü hatırladığı anlar... "Vişne Bahçesi"nin belki ön planda olmayan fakat çok renki kişilerinin çoğu, üzülerek belirtelim, ortadan silinmiş, kaybolmuşlar.

Tüm bu gerçeklere rağmen "Vişne Bahçesi" bu yıl muhakkak görülmesi gereken oyunlardan biridir, çünkü Çekhov'un bir oyunudur ve Çekhov'u da öldürmek zordur... İstanbul Şehir Tiyatrosunu yalnızca "Vişne Bahçesi" ni oynanma olanağını yarattığı için bile kutlamak yerinde olur.

■OSMAN N. KARACA

HAFTANIN SANAT ANSİKLOPEDİSİ

• AŞIK

Aşırı seven kişiler için kullanılan bu deyim folklorda, saz şairi, halk şairi anlamına gelir. Anadolu'da yüzyıllardan beri kendisinin ve başkalarının şiirlerini saz çalarak söyleyen şairlere bu ad verilmiştir. En eski Türk edebiyatında Ozan ve Baksı denilen şairlerin kopuz gibi sazlarla şiir söyleme geleneği vardır. Ama âşıklar özellikle 15. Yüzyıldan başlıyarak edebiyatımızda önemli rol oynamışlardır. Bunda halk edebiyatı ile halk müziğinin ve 12. Yüzyılda Ahmed Yesevî'de, 13. Yüzyılda Yunus Emre'de derin izlerini gördüğümüz tasavvufî halk edebiyatının da etkileri olmuştur. Tekke şairleri Hak âğığı oldukları için kendilerini diğer şairlerden ayırmak amacıyla âşık unvanını kullanmışlardır. Bu unvan, sonra halk tarafından bütün saz şairleri için kullanılmıştır. Âşıkların, ozan yada âşık yerine kul lakabını kullanmaları da tekke edebiyatı ve tasavvuf etkisiyle olmuştur. Âşıkların şiirlerinde hece vezni ağır basar ; aruzla söylenen âşık şiiri azdır. Âşıklar kendilerini klasik şairlerden üstün saymışlardır. Şiirlerini sazları ile çalıp söyleyebilmeleri ve "irtical" denilen, herhangi bir konu üzerine manzume söyleyebilme kudretleri bu görüşlerinin nedenidir. Âşıkların yaptıkları sazlı sözlü yarışmalara, sanat toplantılarına "Âşık faslı" denilmiştir. Bu Âşık fasıllarının yapıldığı kahvehanelere de âşık kahveleri adı verilmiştir. Âşıklar çeşitli devirlerde " Bozuk", "Tambura", "Kubuz", "Karadüzen" gibi sazlar kullanmışlardır.

Köylerde, göçebe ve yarı göçebe aşiretlerde yetişen âşıklar, klasik şiirin ve aruz vezninin etkisinden uzak kalmış, çevrelerinin duygu ve hayat görüşlerini dile getirmişlerdir. Kasaba ve şehirlerde yetişen âşıklar ise klasik şiirden ve aruz vezninden etkilenmişlerdir. Bunlar zamanla hükümet kontrolu altında düzenli bir teşkilata da sahip olmuşlardır.

Sultan İkinci Mahmud Sultan Mecid ve Abdülaziz zamanlarında sarayda hizmetli âşıklar yaşamıştır.

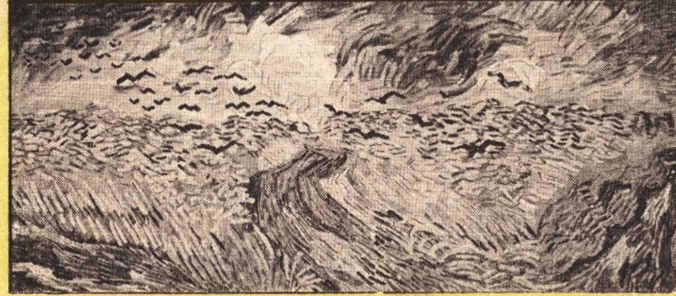
• SÜİT

(Fran. Suite, Ordre; İtal. Sonata da Camera, Partita ; Alm. Partien)-16. yüzyılda bir yandan halk arasında, öte yandan saraylarda gelişmeye ve yaygınlaşmaya başlayan dans parçaları demeti. Sanat müziği sınırları içinde yer edinmiş, 17. ve 18. yüzyıllar boyunca başlıca çalgı müziği ortamı ve sonat biçiminin öncüsü olmuştur. Allemande, Courante, Sarabande, Gigue, Menuetto, Gavotte, Rigaudon, Loure, Passepied, Chaconne süitlerde raslanan başlıca danslardır.

DENEKTAŞI

NÜVİT ÖZDOĞRU

Değerli sanatçımız Şevkiye May hayatına son verdi. (Hepimize ruh sağlığı dilerim). Bugün aynı yolu seçen ünlü kişilerden birkaçını göreceğiz. Cevapları yazar mısınız?

1
Büyük bir ressamdı, ama kardeşi Theo'dan başka eserlerini anlayacak kimse hemen hemen yok gibiydi. Bir bunalım sırasında kulağını kesmiş, akıl hastanesinde yatmıştı... 1890 Temmuzunda son resmini yaptı : Kızgın tarlalar kavruluyor, kara haberciler gibi kargalar üzerine doğru çullanıyor, çıkışı olmayan bir yol ufka doğru uzanırken birdenbire kesiliveriyordu. Resim bitti, sanatçı göğsüne kurşunu sıktı.

2
Kurtuluş Savaşımız sırasında Türkiye'ye de gelmiş, derinlemesine inceleme yazıları yazmıştı. Muhabir olarak dünyayı dolaştı. "Çanlar Kimin İçin Çalıyor" en ünlü romanıydı. Spordan, özellikle avcılıktan hoşlanırdı. Yaşı 61'e gelmişti. Vücut gençlikte istediği şeyleri istiyor, yaşı bunlara izin vermiyordu. Tüfek ateş aldı.

3
Gittikçe ilerleyen bir pantomimciydi. Sanatını Anadolu'ya götürmeyi tasarlıyor, ama malî sıkıntılar yakasını bırakmıyordu. Güzel Sanatlar Akademisinin damına çıktı, kendini aşağı salıverdi.

4
Dünyanın seks ve güzellik sembolü idi. Kore'ye askerleri eğlendirmeğe gittiği zaman bir arkadaşım kendisine "Buraya bu kadar sanatçı geldi ama hiç biri sizin kadar seyirci toplayamadı. Yalnız, bunu kimseye söyleme - yin!" dedi. O, "Söylememek ne kelime; bunu bütün dünyaya haykıracağım!" diye cevap verdi. Kalabalıkların ilgisinden hoşlanıyordu ama yalnızdı, çocukluğu bir öksüzler yurdunda geçmişti. Ünlü kimselerle evlenmiş ama mutlu olamamıştı. Bol miktarda uyku hapı aldı.

5
Fransız Akademisi üyesiydi. Yurdumuzda "Genç Kızlar" adlı romanıyla tanınıyordu. Anılarını da yazmıştı. Kör olmaktan korkuyordu. Geçen yıl ağzına bir kurşun sıktı.

6
Türk ulusunun kimliğini toplumbilimci, şair ve düşünür olarak incelemişti. Gençliğinde şiddetli bir ruhsal bunalım geçirmiş ve şakağına bir kurşun sıkmıştı. Kurşun beyninde kalmış, büyük düşünürü öldürmemişti. Yazar, 1924 yılında, her halde yavaş yavaş ilerleyen bu kurşun yüzünden öldü.

7
İkinci Dünya Savaşı ' ndan sonra Batı'da tanınan ilk büyük Japon romancısıydı. Japonya'nın geleneklerden koptuğuna, bunun felaketle sonuçlanacağına inanıyordu. Bir gün balkondan kalabalıklara seslendi. Kendinden geçmişti. O haykırıyor, ama gençler kahkaha atıyordu. İçeri girdi, öldürdü kendini.

8
1968'de Nobel Ödülü'nü kazandığı sırada "Bu ödül bir yazara çok pahalıya mal olabilir!" demişti. Dört yıl sonra intihar etti.

CEVAPLAR

1.Van Gogh. 2.Hemingway. 3.Ergin Kolbek. 4-Marilyn Monroe. 5.Henri de Montherlant. 6-Ziya Gökalp. 7-Yukio Mişima. 8-Kavabata.

DEĞERLENDİRME

8-7 doğru	çok iyi
6-5 doğru	iyi
4-3 doğru	orta

MİLLİYET SANAT DERGİSİ, OĞUZ AKKAN ve AKAL ATİLLA YÖNETİMİNDE HAZIRLANMIŞTIR